

Center za razvoj knjižnic – CeZaR

INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKA OPREMA (IKT) PO OBMOČJIH OSREDNJIH OBMOČNIH KNJIŽNIC

POROČILO O POPISU ZA LETO 2013

Ljubljana, avgust 2015

Milena Bon

Blaž Lesjak

© Narodna in univerzitetna knjižnica, Center za razvoj knjižnic – CeZaR

Creative Commons Attribution 3.0

Narodna in univerzitetna knjižnica

Center za razvoj knjižnic – CeZaR

Turjaška 1

SI – 1000 Ljubljana

<http://cezar.nuk.uni-lj.si/> (povezava do publikacije)

centerzarazvoj@nuk.uni-lj.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

004:316.42

BON, Milena

Informacijsko komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic [Elektronski vir] : poročilo o popisu za leto 2013 / Milena Bon, Blaž Lesjak. - El. knjiga. - Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, Center za razvoj knjižnic, 2015. - (Center za razvoj knjižnic. Študije, ISSN 2386-0332)

Način dostopa (URL): http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/IKT_Slovenija_porocilo_2013.pdf

ISBN 978-961-6551-60-1 (pdf)

1. Lesjak, Blaž

280745472

KAZALO

1	Popisi informacijsko komunikacijske opreme (IKT).....	7
2	Metodologija popisa informacijsko komunikacijske opreme v slovenskih splošnih knjižnicah - 2014	9
2.1	Definicije	9
2.2	Normativna in strokovna izhodišča.....	11
2.3	Hipoteze	14
2.4	Cilji.....	14
2.5	Metode.....	14
2.6	Vzorec.....	15
2.7	Vprašalnik.....	16
3	Rezultati popisa opreme IKT po območjih OOK.....	16
3.1	Število, starost in vrsto opreme IKT za zaposlene in uporabnike (Tabela B)	17
3.2	Način upravljanja in vzdrževanja opreme IKT (Tabela A1 in A2).....	23
3.3	Konfiguracija strojne in komunikacijske opreme - (Tabela C).....	25
3.4	Povezava na internet - (Tabela D)	25
3.5	Pokritost licenc (Tabela E).....	31
3.6	Strežniki in varnost informacijskega sistema (Tabela F)	34
4	Rezultati glede na hipoteze.....	35
4.1	Vsaka organizacijska enota knjižnice ima računalniško delovno mesto z dostopom do interneta 35	
4.2	Vsaka splošna knjižnica ima 0,25 računalniškega delovnega mesta za uporabnike na 1.000 prebivalcev z dostopom do interneta in z možnostjo tiskanja	36
4.3	Vsaka splošna knjižnica ima zaposlenega enega strokovnega delavca za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 osebnih računalnikov	36
4.4	Vsaka potujoča knjižnica ima najmanj eno delovno mesto za izposajo in najmanj eno mesto, opremljeno z računalnikom za uporabnike z dostopom do interneta.....	36
4.5	Vse slovenske splošne knjižnice imajo infrastrukturo za varno hranjenje podatkov	37
4.6	Vse slovenske splošne knjižnice že uporabljajo računalništvo v oblaku.....	37
5	Izpolnjevanje normativnih in strokovnih izhodišč, stanje na dan 31. 12. 2013	37
5.1	Zakon o knjižničarstvu, 2001.....	37
5.2	Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, 2003.....	39
5.3	Standardi za splošne knjižnice	40
6	PRIMERJAVA 2009 – 2013.....	41
7	Zaključki.....	42
8	Zakonske podlage, strokovna priporočila in drugi viri	46
9	Priloge	47
9.1	PRILOGA 1: Število prebivalcev po območjih, 1. 1. 2014	47

KAZALO TABEL

Tabela 1: Tehnična oprema	22
Tabela 2: Naprave za tiskanje, fotokopiranje in skeniranje	22
Tabela 3: Izpolnjevanje podzakonskih in strokovnih izhodišč.....	38
Tabela 4: Število prebivalcev po območjih (širše in ožje), 2013.....	47

KAZALO SLIK

Slika 1: Območja OOK, OK s številom občin	7
Slika 2: Zemljevid wlan Slovenija	45

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Deleži računalnikov za uporabnike, v skupni rabi in samo za zaposlene	17
Grafikon 2: Deleži računalnikov po namenu uporabe glede na tip knjižnice	18
Grafikon 3: Deleži računalnikov po namenu po območjih	19
Grafikon 4: Računalniki glede na starost.....	20
Grafikon 5: Računalniki glede na starost po območjih.....	20
Grafikon 6: Računalniki glede na starost po tipu knjižnice	21
Grafikon 7: Število zaposlenih za IKT po EPZ in število potrebnih zaposlenih po standardu	23
Grafikon 8: Tehnologija širokopasovnega dostopa	27
Grafikon 9: Hitrost širokopasovne povezave	28
Grafikon 10: Hitrost širokopasovne povezave po območjih	29
Grafikon 11: Delež knjižnic, ki uporabnikom omogočajo brezžični dostop.....	30
Grafikon 12: Računalniki glede na operacijski sistem	31
Grafikon 13: Deleži operacijskih sistemov po območjih	32
Grafikon 14: Deleži operacijskih sistemov po tipih knjižnic	33
Grafikon 15: Število strežnikov po območjih in tipih knjižnic	34
Grafikon 16: Število računalnikov za uporabnike v splošnih knjižnicah leta 2013 in 2010	41
Grafikon 17: Sprememba števila računalnikov za uporabnike v splošnih knjižnicah med leti 2010 in 2013.....	41
Grafikon 18: Število računalnikov za uporabnike na 1.000 prebivalcev v splošnih knjižnicah leta 2010 in 2013.....	42

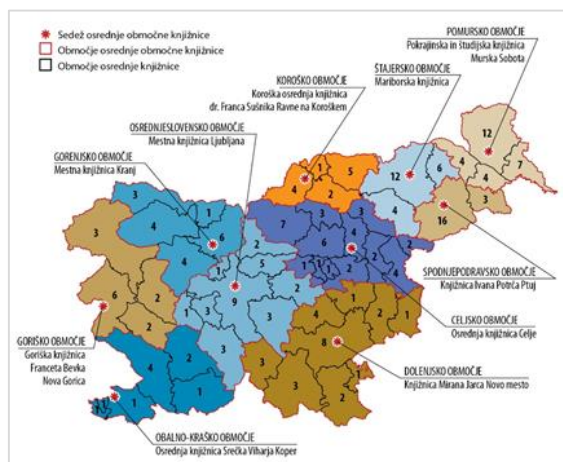
PREDGOVOR

Pripravo in izvedbo popisa opreme IKT, stanje na dan 31. 12. 2013, je glede na dogovorjeno metodologijo in pripravljenih vprašalnikov za vsako organizacijsko enoto posamezne osrednje knjižnice v letu 2014 izvedla skupina sistemskih administratorjev, koordinatorjev in koordinacija izvajanja posebnih nalog OOK v NUK. Temu so sledile analize, ki so bile dokončane v letu 2015. Koordinacija NUK je 2015 pripravila poročilo po območjih OOK.

1 POPISI INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKE OPREME (IKT)

Osrednje območne knjižnice (v nadaljevanju OOK) v skladu z *Zakonom o knjižničarstvu* (2001)¹ in *Pravilnikom o osrednjih območnih knjižnicah*, (2003)² izvajajo štiri posebne naloge: zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij, strokovna pomoč knjižnicam območja, koordinacija zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva, usmerjanje izločenega knjižničnega gradiva s svojega območja.

Prva in druga naloga se posredno nanašata tudi na informacijsko komunikacijsko opremo (v nadaljevanju oprema IKT). Na slednjo je vezano zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij ter nudenje strokovne pomoči vsem knjižnicam iz območja (predvsem z vidika razvojnih potreb glede informacijske tehnologije in načrtovanja ter vzdrževanja računalniških sistemov ...). Po omenjenem *Pravilniku* nudijo OOK knjižnicam na svojem območju (Slika 1) strokovno pomoč pri opredelitvi razvojnih potreb, ki so povezane z informacijsko tehnologijo (9. člen). Prav tako usklajujejo in načrtujejo vzdrževanje računalniških sistemov v splošnih knjižnicah na svojem območju (10. člen). (Bon, 2013).

Slika 1: Območja OOK, OK s številom občin, 2013.

Strokovna pomoč knjižnicam območja vključuje tudi analizo stanja razvitosti in potreb knjižnične dejavnosti v okviru območja in v okviru tega OOK, med drugim, izvajajo popise in analize stanja opreme IKT.

¹ Glej 27. člena Zakona o knjižničarstvu (Ur.l. RS, št. 87/2001) in Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, Priloga 1: Mreža splošnih knjižnic v Sloveniji Ur.l. RS, št 73/03 in [Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe](#) Ur.l. RS, št. 80/2012) in Povezujejo jih v območno mrežo za koordinirano izvajanje knjižnične dejavnosti.

² Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah. Ur. l. RS št. 88/03.

OOK so v preteklih letih izvedle več popisov stanja IKT v slovenskih splošnih knjižnicah. Za razvojne potrebe opremljanja z opremo IKT na območjih so v Knjižnici Otona Župančiča, v Osrednji knjižnici Kranj in v Knjižnici Mirana Jarca že v prvem triletnem obdobju delovanja OOK-jev (od 2003 do 2006) izvedli popise in analizo stanja opreme IKT na območju. Naslednji popis je bil izveden leta 2009 v osmih od desetih OOK. Sledil je še en popis leta 2010. Tega so prvič realizirale vse OOK. (pov. po Bon, 2013).

Popisi stanja so bi opravljeni z namenom ugotavljanja doseganja normativnih določil *Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe* (Uradni list RS, št. 73/03) in *Standardov za splošne knjižnice (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. aprila 2015)*.

Pretekli popisi so zajemali naslednje sklope:

- način vzdrževanja IKT opreme v knjižnicah,
- stanje in delež delovnih postaj za zaposlene in uporabnike,
- povezava do interneta in stanje omrežne opreme,
- programska oprema in licence.

Namen popisa in analize popisa opreme IKT je bil ugotoviti stanje v 58 splošnih knjižnicah po posameznih območjih OOK. Pri tem smo izhajali iz obstoječe in ne potrebne razvitosti knjižnične mreže³. Narejen je bil popis na vseh izposojevališčih, kjer se izvaja knjižnična dejavnost za uporabnike (krajevne knjižnice, bibliobusi in premične zbirke). Upoštevali smo tudi specifiko standardov opremljenosti splošnih knjižnic za dostop do informacij z upoštevanjem pogoja, da imajo organizacijske enote (krajevne knjižnice) eno mesto, opremljeno z računalnikom z internetno povezavo, vendar ne manj kot 4 mesta.

³ Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, 2003 pri splošnih knjižnicah pogoje za osrednje območne, osrednje, krajevne in potujoče knjižnice, in sicer:

OOK je splošna knjižnica, ki za območje pokrajine ali dela pokrajine opravlja posebne naloge v skladu s 27. členom zakona.

Osrednja knjižnica je splošna knjižnica za območje ene ali več občin, kjer po potrebi organizira mrežo krajevnih knjižnic ali postajališč potujoče knjižnice.

Krajevna knjižnica je organizacijska enota osrednje knjižnice, v kateri le-ta izvaja knjižnično dejavnost, če gre za strnjeno naselje z najmanj 1500 prebivalci in praviloma najmanj 4-kilometrsko oddaljenostjo od osrednje knjižnice ali druge krajevne knjižnice.

Potujoča knjižnica je enota osrednje knjižnice, ki izvaja knjižnično dejavnost na postajališčih v naseljih z manj kot 1500 prebivalci ali za posebne skupine uporabnikov.

Izposojevališče je knjižnica ali del knjižnice, ki izvaja knjižnično dejavnost za uporabnike.

Postajališče je lokacija, na kateri potujoča knjižnica izvaja knjižnično dejavnost, oziroma kraj, kjer se ustavljata bibliobus ali premična zbirka.

2 METODOLOGIJA⁴ POPIISA INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKE OPREME V SLOVENSkih SPLOŠNIH KNJIŽNICAH - 2014

2.1 Definicije

Za potrebe popisa smo izbrali definicije, ki smo jih povzeli iz podzakonskih aktov, strokovnih priporočil in BibSiSt Online (<http://bibsist.nuk.uni-lj.si/>).

Ekvivalent polne zaposlitve (v nadaljevanju EPZ) – je prikaz števila polno zaposlenih delavcev v primeru, ko so v knjižnici zaposleni delavci s skrajšanim delovnim časom (BibSiSt).

Primer: V knjižnici delajo trije delavci. Dva od njih delata četrtno delovnega časa, eden pa polovični delovni čas. Ekvivalent polne zaposlitve je torej en delavec ($0,25 + 0,25 + 0,50 = 1$).

Informacijsko komunikacijska oprema – glej Informacijska tehnologija.

Informacijsko-komunikacijska tehnologija (v nadaljevanju IKT) – pogosto uporabljen razširjen sinonim za informacijsko tehnologijo.

Informacijska tehnologija – računalniška strojna, programska in komunikacijska oprema in postopki njene uporabe.

Izposojevališče je knjižnica ali del knjižnice, ki izvaja knjižnično dejavnost za uporabnike. (Pravilnik) BibSist podaja natančnejšo definicijo: izposojevališče je knjižnica ali del knjižnice, ki je na določeni lokaciji namenjena neposrednemu delu z uporabniki, ne glede na to, ali gre za samostojno knjižnico ali del večje upravne enote. Kraji, kjer ustavlja bibliobus, ne veljajo za izposojevališče, pač pa kot izposojevališče štejemo bibliobus. Prav tako kot izposojevališča ne štejemo postajališč premičnih zbirk. (BibSiSt).

Knjigomat – je naprava, ki omogoča članom knjižnice samostojno evidentiranje vračila ali izposoje knjižničnega gradiva brez posredovanja knjižničarja. Sem ne štejemo nabiralnikov za vračilo gradiva, ki ne omogočajo samostojnega evidentiranja vračila. (BibSiSt).

Medmrežje (Internet) - Obsežno omrežje, sestavljeno iz velikega števila med seboj povezanih manjših omrežij, ki uporabljajo Internet Protokol (IP) in druge podobne protokole. Storitve

⁴ Metodologijo je pripravila delovna skupina v sestavi Luana Malec (Koper), Andreja Videc (Celje), Milena Bon (NUK), Janja Petek (Ravne na Koroškem).

medmrežja obsegajo prenos datotek, elektronsko pošto, logični vstop v oddaljene sisteme, novice in drugo. (BibSiSt).

Omrežje - Več računalnikov, ki so med seboj povezani, navadno s pomočjo računalniškega strežnika in ki omogočajo dostop do informacijskih virov in storitev več uporabnikom hkrati. (BibSiSt).

Organizacijska enota - je nesamostojna knjižnica v mreži (krajevna knjižnica, potujoča knjižnica), ki jo organizira osrednja knjižnica. (Standardi za splošne knjižnice, 2005).

Postajališče je lokacija, na kateri potujoča knjižnica izvaja knjižnično dejavnost, oziroma kraj, kjer se ustavljata bibliobus ali premična zbirka. (Pravilnik)

Premična zbirka knjižničnega gradiva - Premična zbirka je zbirka ali del zbirke potujoče knjižnice, ki je za določen čas na voljo uporabnikom.

Računalnik je elektronska naprava, ki podatke sprejme, shrani, obdela v skladu z navodili računalniškega programa in rezultate posreduje uporabniku v čitljivi obliki (Bibliotekarski terminološki slovar). Sem prištevamo namizni računalnik, prenosni računalnik, dlančnik in tablični računalnik.

Računalništvo v oblaku⁵ lahko definiramo kot uporabo računalniških tehnologij in storitev na internetu, kjer upoštevamo koncept, da uporabnik ne potrebuje znanj za upravljanje infrastrukture, ki te storitve omogočajo. (Krissi Danielson: Saas Week, Distinguishing Cloud Computing from Utility Computing. Prevezeto 20. februarja 2014 iz: http://www.ebizq.net/blogs/saasweek/2008/03/distinguishing_cloud_computing/

Je slog računalništva, kjer so skalabilne⁶ in elastične IT možnosti na voljo zunanjim odjemalcem kot storitev⁷ s pomočjo uporabe internetnih tehnologij. Gartner IT Glossary, Cloud Computing. Prevezeto 20. februarja 2014 iz: <http://www.gartner.com/it-glossary/cloud-computing/>

Je nabor disciplin, tehnologij, poslovnih modelov za prikaz IT virov kot storitev na zahtevo. Blakley Bob, Reeves Drue: "Defining Cloud Computing", Gartner Research, 2010

⁵ Več o tem na: <http://cdn1.itworx.hu/cgi-bin/itworx/download.cgi?vid=433&uid=-1&dokid=18>

⁶ Skalabilne možnosti so procesorska moč, aplikacije, pomnilniški sistemi in omrežja.

⁷ Dostop do vira kot storitve pomeni, da so IT viri zagotovljeni podobno kot ostali viri (npr. elektrika), ki jih najemamo po potrebi. (Zakrajšek, G. (2011) Vpliv računalništva v oblaku na organizacije. V *Esistemi*. Pridobljeno 24.2.2014 s spletne strani: <http://esistemi.si/component/content/article/45-google-apps/110-vpliv-raunalnitva-v-oblaku-na-organizacije>)

Računalniško delovno mesto - je ustrezno opremljeno mesto (PC, terminal, tiskalnik...) kjerkoli v knjižnici, ki je namenjeno izključno uporabnikom knjižnice in s katerega lahko uporabnik opravlja eno ali več naslednjih dejavnosti: uporablja računalniški katalog knjižnice in različne elektronske publikacije, ki so v lasti knjižnice oziroma do katerih knjižnica omogoča dostop, se vključuje v medmrežje ali pa uporablja računalnik za druge potrebe (na primer pisanje) (BibSiSt).

Spletna stran knjižnice - Predstavitev knjižnice oziroma njenih storitev na medmrežju, ki lahko vsebuje tudi zbirko izvornih digitalnih dokumentov in digitaliziranih dokumentov (BibSiSt).

Spletno mesto knjižnice - je nabor spletnih strani na določeni internetni domeni, ki jih je objavila knjižnica, z namenom omogočiti dostop do knjižničnih storitev in gradiva. Elektronskih virov dostopnih na daljavo, ki so del knjižnične zbirke, ne štejemo za spletno mesto knjižnice (BibSiSt).

Uporabnik - Uporabniki knjižnice so člani knjižnice in drugi obiskovalci (BibSiSt).

Upravni in drugi strokovni delavci - so delavci, ki opravljajo vodstvena, organizacijska, računovodska, administrativna in druga za knjižnico pomembna strokovna dela, npr. razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme.

2.2 Normativna in strokovna izhodišča

Z namenom ugotavljanja stanja opreme IKT v 58 slovenskih splošnih knjižnicah na desetih območjih OOK smo želeli proučiti izpolnjevanje ugotavljanja doseganja normativnih in strokovnih določil:

a) **Zakon o knjižničarstvu** (Uradni list RS 87/2001, 96/2002)

- Splošne knjižnice v okviru javne službe iz 2. člena tega zakona tudi:
 - zagotavljajo dostopnost in uporabo gradiv javnih oblasti, ki so splošno dostopna na elektronskih medijih,
 - Splošne knjižnice so vključene v nacionalni vzajemni bibliografski sistem. (16. člen);
- Da je knjižnica vključena v nacionalni vzajemni bibliografski sistem, se šteje, ko je njen lokalni katalog uporabnikom dostopen preko tega sistema. (41. člen).

b) **Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (Uradni list RS 73/2003, 70/2008, 80/2012)**

- Splošna knjižnica v osrednji in krajevnih knjižnicah zbira publikacije in informacije javnega značaja, pomembne za lokalno skupnost, ter omogoča dostop do elektronskih publikacij javnih oblasti na svetovnem spletu. (12. člen);
- Splošna knjižnica ima računalniški katalog za vse svoje gradivo vsaj v osrednji knjižnici. Tudi krajevne knjižnice v svoji mreži vključi v vzajemni bibliografski sistem. (13. člen);
- Splošna knjižnica ima 0,25 računalniškega delovnega mesta za uporabnike na 1.000 prebivalcev. (15. člen);
- Knjižnica ima tehnično in komunikacijsko opremo, ki omogoča strokovno delo zaposlenih in dostop uporabnikov do gradiva in informacij knjižnice (ustrezno opremljene računalnike za delovna mesta strokovnih in upravnih delavcev, telekomunikacijsko opremo, ki mora zagotavljati hkratno opravljanje vseh nalog knjižnice, telefone z ločenimi številkami za posredovanje informacij uporabnikom, tiskalnice za potrebe računalniške izposoje gradiva in potrebe uporabnikov, preslikovalne stroje ustreznih formatov in mikrofilmske čitalnike, avdio in video opremo itd.). (16. člen);
- Splošna knjižnica organizira dostopnost knjižnične dejavnosti za vse prebivalce na svojem območju kot samostojni javni zavod. Lahko je enovita organizacija ali pa v skladu z obsegom dejavnosti razdeljena na notranje organizacijske enote. Če na svojem območju organizira mrežo krajevnih knjižnic in potujoče knjižnice, le-te niso samostojne enote, ampak so del službe ali oddelka za delo z uporabniki. Kadar so na območju splošne knjižnice naselja oziroma območja naseljena tako, da tvorijo zaključeno celoto z več kot 1.500 prebivalci, ki so več kot 4 km oddaljena od osrednje knjižnice, organizira knjižnica izposojevališča oziroma krajevne knjižnice, ter postajališča potujoče knjižnice za naselja z manjšim številom prebivalcev. Splošna knjižnica lahko povečuje ali zmanjšuje območje svojega delovanja v skladu z dogovori z občinami in v soglasju s strokovnimi službami Ministrstva za kulturo in nacionalne knjižnice ter samoupravnima narodnima skupnostma, če gre za območja, kjer živijo njihovi pripadniki. Dogovori morajo zagotavljati strokovnost opravljanja knjižnične dejavnosti na dogovorjenem območju, v primeru razdruževanja pa morajo biti predmet delitve tudi stroški, ki nastanejo zaradi delitve. Splošna knjižnica deluje v mreži, ki obsega osrednjo in krajevne knjižnice ter postajališča potujoče knjižnice in premičnih zbirk. Mreža je oblikovana tako, da omogoča primerno izvajanje knjižnične dejavnosti v vseh občinah, ki skupaj ustanovijo splošno knjižnico ali s knjižnico podpišejo pogodbo o izvajanju knjižnične dejavnosti (priloga 1: Mreža splošnih knjižnic v

Sloveniji). Sedež samostojne knjižnice (osrednja knjižnica) je načeloma v občini z največjim številom prebivalstva izmed tistih, ki so soustanoviteljice ali pogodbene partnerice knjižnice. Osrednje splošne knjižnice v mestih, ki so središča širših območij, opravljajo tudi posebne naloge območnih knjižnic. Splošna knjižnica, ki opravlja posebne naloge območne knjižnice⁸ s soglasjem ustanovitelja, ima v pogodbi z ministrstvom, pristojnim za kulturo, podrobneje opredeljene naloge in njihovo financiranje. (17. člen);

- Katalog aktivnega dela knjižnične zbirke knjižnice [...] mora biti javno dostopen v vzajemnem bibliografskem sistemu ali preko svetovnega spleta najkasneje v roku 6 let od uveljavitve tega pravilnika. (57. člen);
- Krajevne knjižnice oziroma izposojevališča se vključijo v vzajemni bibliografski sistem najkasneje v treh letih od uveljavitve tega pravilnika. (58. člen).

c) **Standardi za splošne knjižnice (1. 5. 2005-30. 4. 2015), podaljšani na 61. seji NSKD 6. oktobra 2014 za obdobje do maja 2017**

- Vsaka organizacijska enota knjižnice ima računalniški katalog in dostop do vzajemnega kataloga. (4.7.1);
- Knjižnica upošteva pri zaposlitvi standard zaposlitve enega strokovnega delavca za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 osebnih računalnikov. (5.2 tretja alineja);
- Vsaka slovenska splošna knjižnica ima na 1.000 prebivalcev eno mesto, opremljeno z računalnikom z internetno povezavo in možnostjo tiskanja za dostop do kataloga in informacijskih virov ter uporabo gradiva, vendar ne manj kot 4 mesta. (6.2.2 četrta alineja);
- Knjižnica mora imeti prostor za postavitev komunikacijskih naprav. (6.4);
- Vsa bibliobusna postajališča morajo biti opremljena z električnim priključkom ter možnostjo priključitve na računalniško omrežje. (6.5);
- Bibliobus mora imeti najmanj delovno mesto za izposajo in najmanj eno mesto, opremljeno z računalnikom za uporabnike. (6.5 prva in druga alineja);
- Knjižnica mora imeti računalniško in komunikacijsko opremo za dostop do virov na internetu. (6.6);

⁸ 52. člen ZKnj-1: »Zadnji odstavki 11., 12., 14., 15., 17. člena začnejo veljati po sklenitvi pogodbe med ministrstvom za kulturo in območno knjižnico. Knjižnica opravlja posebne naloge območne knjižnice v obsegu, ki ga določa pogodba.

- Knjižnično opremo sestavljajo tudi naprave za avtomatsko izposojanje in vračanje knjižničnega gradiva, naprave za razvrščanje knjižničnega gradiva ter oprema za uporabo gradiva za vizualno, slušno in fizično ovirane uporabnike. (6.6.1);
- Slovenske knjižnice so povezane v enoten knjižnični sistem. (7.1);
- Kazalci o virih:
 - Število terminalov/osebni računalnikov na prebivalca.
 - Število računalniških delovnih mest in dostopov do kataloga na prebivalca.« (9.3.2 druga in tretja alineja).

2.3 Hipoteze

Delovna skupina je na osnovi zakonskih podlag, strokovnih priporočil in razvoja oblikovala šest hipotez:

H1: Vsaka organizacijska enota knjižnice ima računalniško delovno mesto z dostopom do interneta.

H2: Vsaka splošna knjižnica ima 0,25 računalniškega delovnega mesta za uporabnike na 1.000 prebivalcev z dostopom do interneta in z možnostjo tiskanja.

H3: Vsaka splošna knjižnica ima zaposlenega enega strokovnega delavca za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 osebnih računalnikov.

H4: Vsaka potujoča knjižnica ima najmanj eno delovno mesto za izposojanje in najmanj eno mesto, opremljeno z računalnikom za uporabnike z dostopom do interneta.

H5: Vse slovenske splošne knjižnice imajo infrastrukturo za varno hranjenje podatkov.

H6: Vse slovenske splošne knjižnice že uporabljajo računalništvo v oblaku.

2.4 Cilji

S popisom smo želeli ugotoviti stanje opreme IKT v slovenskih splošnih knjižnicah in ugotoviti koliko oprema IKT v slovenskih splošnih knjižnicah sledi trenutnim zakonskim osnovam, podzakonskim aktom (navedenih v uvodnem delu), strokovnim priporočilom ter razvoju stroke in ugotoviti ali se je stanje glede števila računalnikov in starosti v primerjavi z letom 2009 izboljšalo.

2.5 Metode

Podatke o stanju opreme IKT v slovenskih splošnih knjižnicah, na dan 31. 12. 2013, smo zbirali s pomočjo vprašalnika v Excelu.

Prazni vprašalniki so bili dostopni vsem sistemskim administratorjem in koordinatorjem desetih OOK preko računalništva v oblaku (Dropbox: <https://www.dropbox.com/sh/rr9pc9fqdtoit5i/E8mgNAyg-L?n=156140321>).

Vprašalnike so v osrednjih knjižnicah izpolnjevali zaposleni, ki so v knjižnici zadolženi za upravljanje z opremo IKT. Vabilo za izpolnjevanje spletne ankete so prejeli na elektronsko pošto, kopijo pa tudi direktorji.

OOK so terminsko koordinirali izpolnjevanje in nudili pomoč osrednjim knjižnicam vsak na svojem območju in izpolnjene vprašalnike dodali na Dropbox https://www.dropbox.com/home/ANALIZE_OOK_2014/analiza%20IKT_2014/izpolnjene%20IKT%20ankete.

Zbrane podatke so najprej analizirali OOK na nivoju osrednjih knjižnic na svojih območjih OOK. Zadnja analiza območja OOK je bila narejena in oddana 2. maja 2015. NUK pa je po prejetih analizah pripravil poročilo na nivoju celotne Slovenije.

2.6 Vzorec

V popis so bile zajete vse splošne knjižnice, ki s svojo mrežo izposojevališč izvajajo knjižnično dejavnost za uporabnike. Glede tipov knjižnic smo upoštevali podatke o stanju mreže, tudi če so v vprašalnikih knjižnice svoja izposojevališča označila drugače (stanje mreže na dan 31. 12. 2013, http://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/stanje_mreze.php), in sicer:

- 58 osrednjih knjižnic (od tega jih 10 izvaja štiri posebne naloge osrednjih območnih knjižnic),
- 202 krajevni knjižnici,
- 12 bibliobusov in
- 72 premičnih zbirk.

Pri tem smo izhajali iz obstoječe in ne potrebne razvitosti knjižnične mreže.

Naredili smo tudi nekaj prilagoditev in izjem zaradi različnih specifik, in sicer:

- Na Štajerskem območju smo v OOK (Mariborska knjižnica) v eno enoto združili pet enot iz popisa in sicer Knjižnico Rotovž, Knjižnico Tabor, Pionirsko knjižnico Rotovž, Čitalnico in upravo.

- Na Obalno-kraškem območju smo v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper v OOK združili dve enoti, in sicer Študijski in domoznanski oddelek in Oddelek za mlade bralce, iz vprašalnika pa je izpadel oddelek za italijaniko.
- V popis ni bila zajeta krajevna knjižnica Sveta Ana, ki je bila sicer odprta 19. 9. 2013 in sodi pod knjižnico Lenart. V pripravljenem vprašalniku ni bila vključena in je tudi niso vključili pri popisu na terenu.
- V Mestni knjižnici Ljubljana zaradi specifik v izvajanju dejavnosti v popis nismo zajeli Trubarjeve hiše literature in knjižnico Jurij Vega Dol pri Ljubljani. Prav tako v Ljubljani prihaja do težav z razdelitvijo prebivalcev. Slovanska knjižnica in knjižnica Kolodvor pokrivata posebno skupino prebivalcev, zato ju nismo upoštevali pri prikazu pri prikazu izpolnjevanja določil pravilnika in standardov glede na število prebivalcev.
- V Trbovljah dve enoti knjižnice pokrivata iste uporabnike, zato smo število prebivalcev razdelili na pol in vsaki enoti pripisali polovico.
- Domžale in Kamnik si bibliobus delita in ga uporabljata izmenično. Iz popisa je razvidno, da je število računalnikov in druge opreme na njem različno, zato smo ju v poročilu upoštevali kot dve poročevalski enoti, torej smo ta bibliobus oziroma kombi šteli dvakrat.

2.7 Vprašalnik

Vprašalnik je bil nadgradnja prejšnjega in je vseboval šest sklopov (način vzdrževanja opreme IKT; število in vrsta opreme IKT za uporabnike in zaposlene; konfiguracija strojne in komunikacijske opreme; povezava na internet; pokritost licenc; strežnik in varnost informacijskega sistema) s skupaj 63 vprašanji.

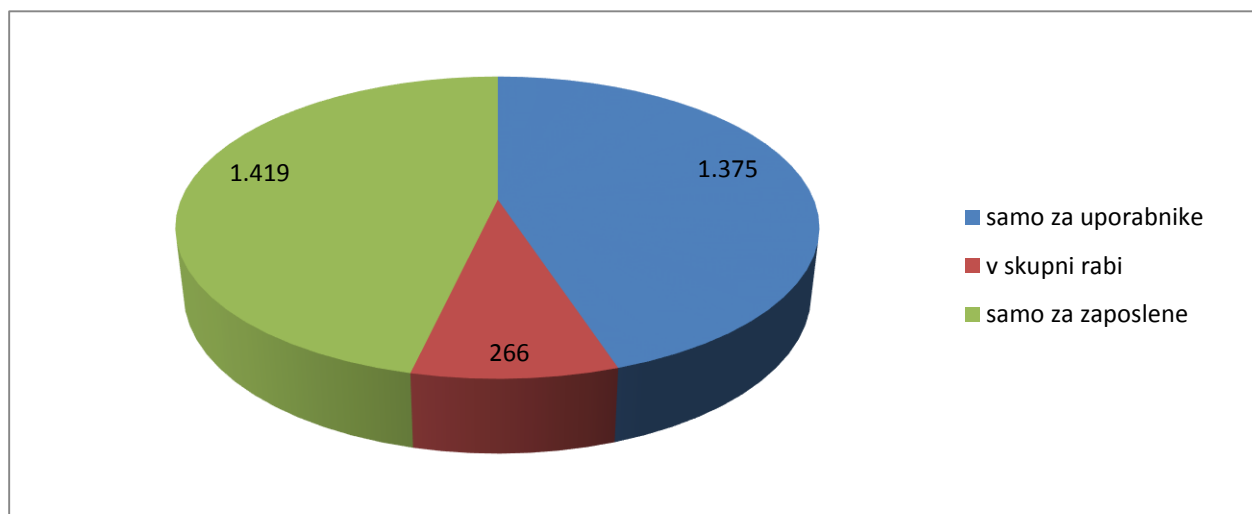
3 REZULTATI POPISA OPREME IKT PO OBMOČJIH OOK

Pravilnik (2003) določa in standardi priporočajo, da ima knjižnica poleg pohištvene tudi tehnično in komunikacijsko opremo, ki omogoča strokovno delo zaposlenih in dostop uporabnikov do gradiva in informacij knjižnice, in sicer ustrezno opremljene računalnike za delovna mesta strokovnih in upravnih delavcev ter za potrebe uporabnikov.

3.1 Število, starost in vrsto opreme IKT za zaposlene in uporabnike (Tabela B)

Pravočasno in ustrezno spremljanje opreme IKT znižuje stroške upravljanja in vzdrževanja, zato smo želeli ugotoviti število in vrsto IKT opreme, starost le-te in verzijo operacijskega sistema na računalnikih. Poleg tega smo ustrezno popisali terminalno opremo, ki jo uporabljajo zaposleni in/ali uporabniki (računalniki, bralniki, tiskalniki, skenerji, ...). Zanimalo nas je še, ali imajo knjižnice samo lastno opremo ali najete naprave za tiskanje/fotokopiranje/skeniranje. Pri računalniški opremi je bilo potrebno popisati število in vrsto opreme, leto nabave opreme ter vrsto operacijskega sistema (Windows XP, 7, 8, drug OS...). Pri tiskalnikih je bilo potrebno popisati število tiskalnikov ter od teh navesti število barvnih. Popisali smo število multifunkcijskih naprav, skenerjev, fotokopirnih strojev, knjigomatov, LCD projektorjev ter opreme za vizualno, slušno in fizično ovirane uporabnike.

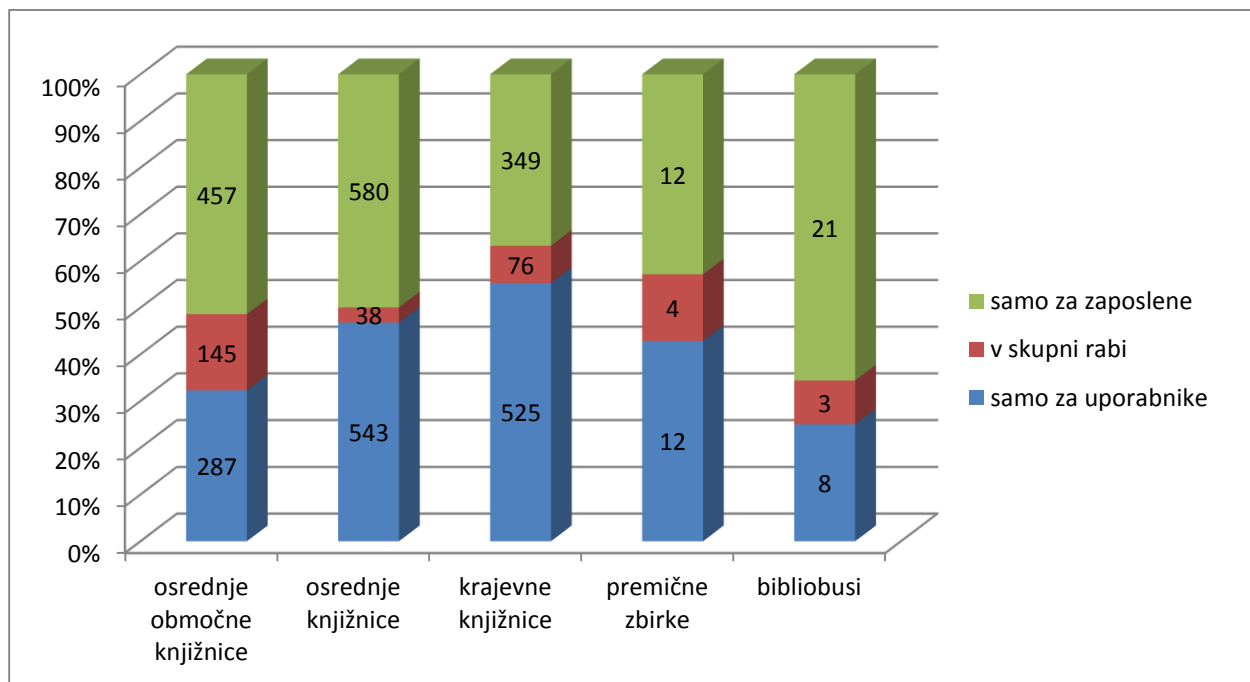
Zbrani podatki bodo služili za ugotavljanje potreb po posameznih območjih OOK po zagotovitvi novejših, sodobnejših opreme IKT.

Grafikon 1: Deleži računalnikov za uporabnike, v skupni rabi in samo za zaposlene, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

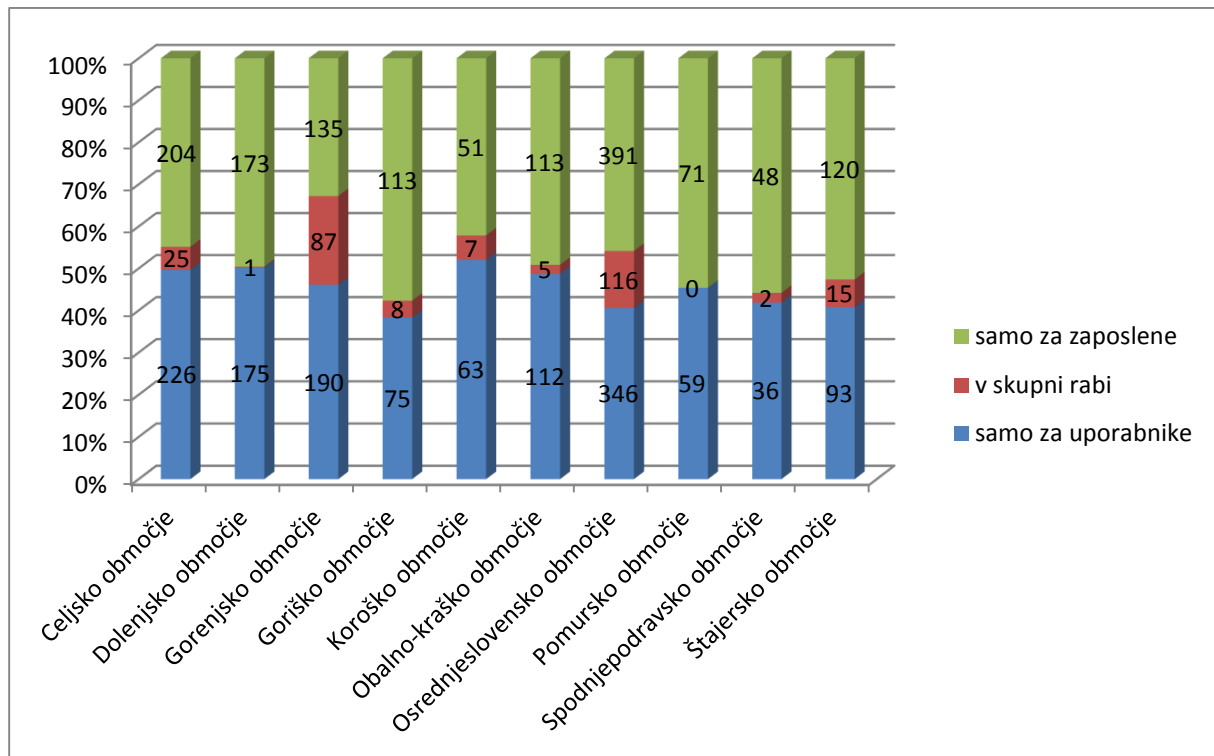
Skupno število računalnikov v slovenskih knjižnicah je bilo 3.060 na dan 31. 12. 2013. Od tega jih je bilo 44,9 % namenjenih uporabnikom, 46,4 % zaposlenim, 8,7 % pa jih je v skupni rabi.

Grafikon 2: Deleži računalnikov po namenu uporabe glede na tip knjižnice, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Na grafikonu (Grafikon 2), lahko opazimo povezavo med vrsto knjižnice in namenu uporabe. Če primerjamo osrednje območne, osrednje in krajevne knjižnice vidimo, da je v krajevnih knjižnicah več kot polovica računalnikov namenjena uporabnikom v deležu 55,3 %. Ta delež se nato manjša v osrednjih knjižnicah (46,8 %) in v osrednjih območnih knjižnicah (32,3 %). Tako lahko tudi iz namembnosti računalnikov opazimo, da imajo večje knjižnice več administrativnega in koordinacijskega dela ter več zaposlenih, za krajevne knjižnice pa bi lahko na podlagi uporabe računalnikov lahko sklepali, da so bolj usmerjene neposredno k uporabnikom.

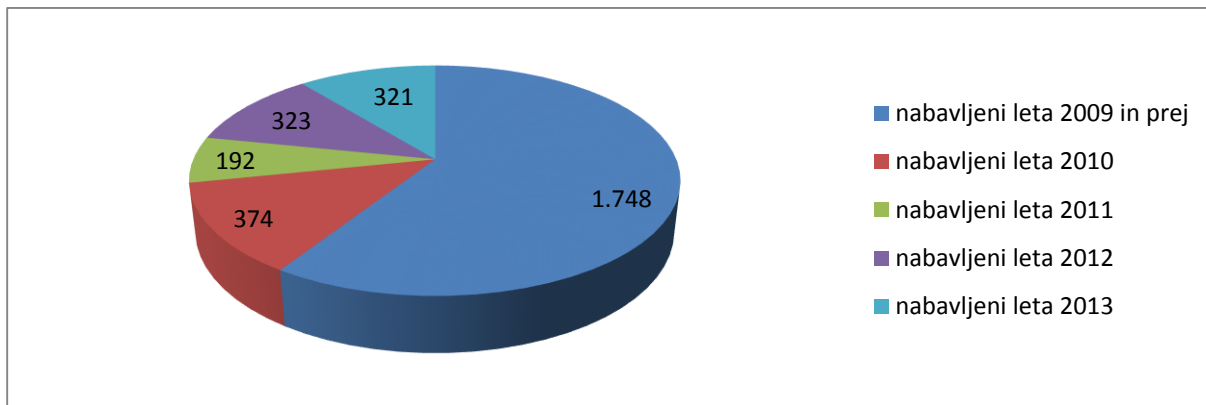

Grafikon 3: Deleži računalnikov po namenu po območjih, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Če primerjamo število in deleže računalnikov po namembnosti po območjih OOK opazimo, da imajo največ računalnikov v Osrednjeslovenskem območju in sicer skupaj 853, najmanj pa na Spodnjepodravskem območju, skupaj 86 (Grafikon 3). Kar se tiče deležev glede na namen uporabe, večjih razlik med posameznimi območji ni. Nekoliko izstopa Gorenjsko območje z velikim deležem računalnikov namenjenih skupni rabi. Gre za tablične računalnike in e-bralnike, ki jih v Mestni knjižnici Kranj upoštevajo kot računalnike.

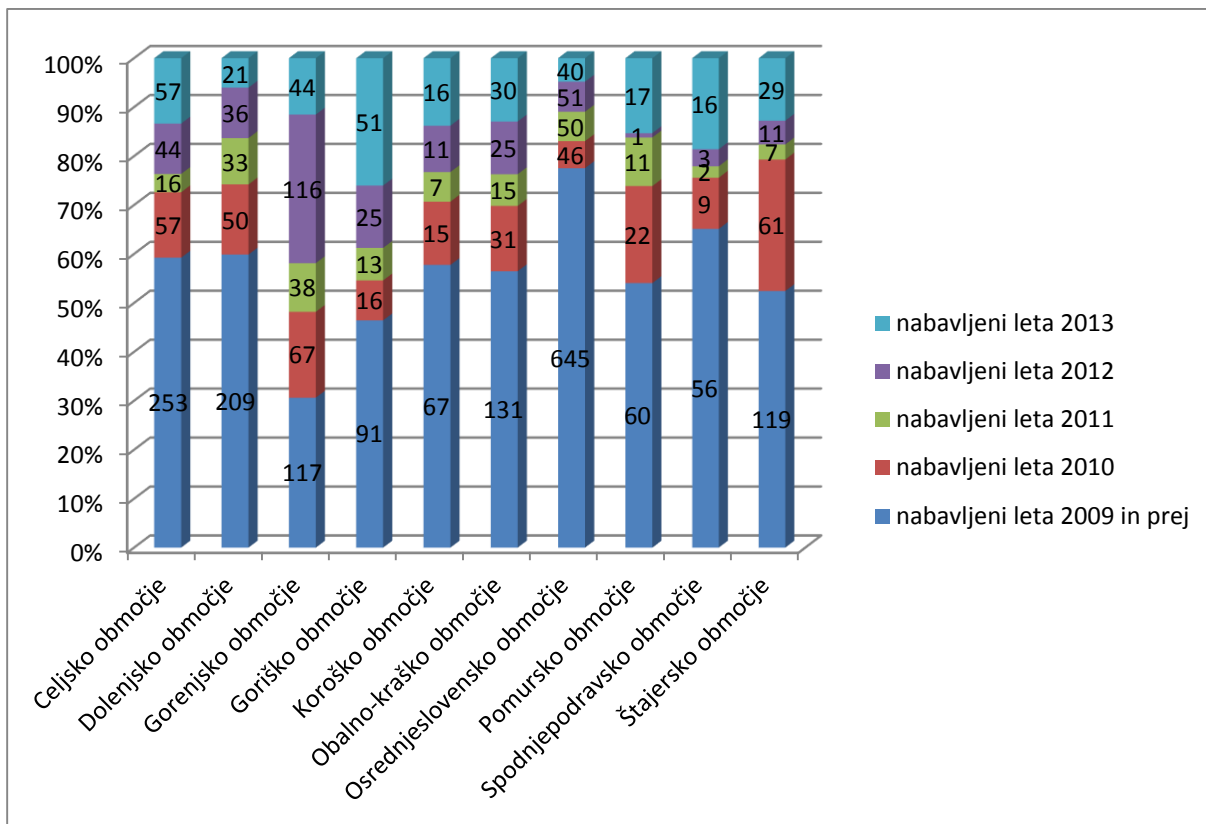
Naslednja delitev računalnikov v popisu je bila narejena glede na starost.

Grafikon 4: Računalniki glede na starost, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

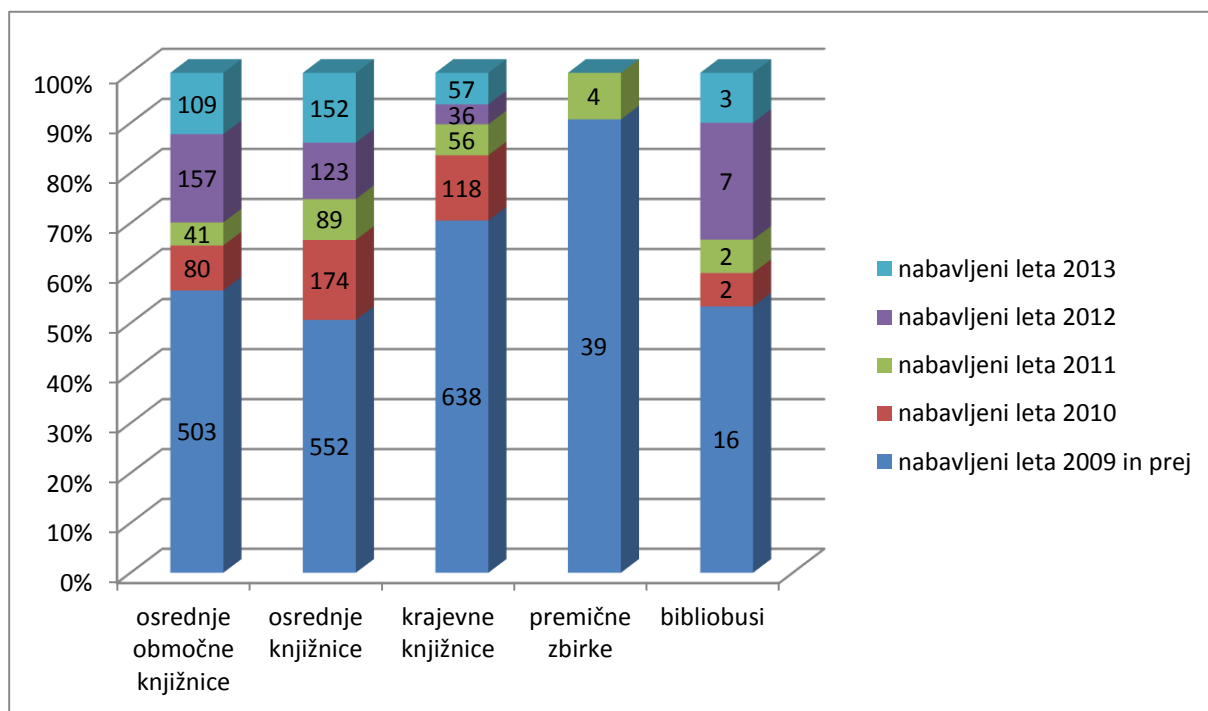
Kot lahko vidimo na grafikonu (Grafikon 4), je v slovenskih splošnih knjižnicah daleč največji delež starih računalnikov, to je računalnikov nabavljenih leta 2009 in prej. Njihov delež znaša kar 59,1 %. Če pogledamo nakup zadnjih let, izstopa leto 2011, ko je bilo nabavljeno najmanj računalnikov. Tega leta tudi pristojno ministrstvo za kulturo ni objavilo neposrednega poziva za sofinanciranje nakupa opreme IKT.

Grafikon 5: Računalniki glede na starost po območjih, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Največji delež starih računalnikov, nabavljenih leta 2009 in prej, je v Osrednjeslovenskem območju in sicer kar 77,5 % (Grafikon 5). Najmanjši delež starih računalnikov pa je na Gorenjskem območju. Razlog za to lahko najdemo v otvoritvi nove knjižnice v Kranju leta 2011, kjer so nato z nekoliko zamika, v letu 2012 nabavili še nove računalnike.

Grafikon 6: Računalniki glede na starost po tipu knjižnice, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Najstarejše računalnike imajo v premičnih zbirkah (skupaj jih je 43), kjer so računalniki sicer bolj izjema kot pravilo, sledijo krajevne knjižnice s 70,5 % računalniki nabavljenimi leta 2009 in prej. Najnovejše računalnike pa imajo v osrednjih knjižnicah, kjer je bilo skoraj polovico (49,4 %) računalnikov nabavljenih leta 2010 in kasneje (Grafikon 6).

Največje število tehnične opreme imajo na Osrednjeslovenskem območju (122), najmanj (5) pa na Pomurskem območju (Tabela 1).

Najpogostejša tehnična oprema za vizualno, slušno in fizično ovirane uporabnike so elektronske lupe za slabovidne (ima jih 5 knjižnic) in zanke za naglušne (ima jih 4 knjižnic).

Tabela 1: Tehnična oprema

	e-bralniki	LCD projektorji	knjigomati	mikročitalniki	oprema za vizualno, slušno in fizično ovirane
Celjsko območje	7	24	7	11	5
Dolenjsko območje	7	14	4	5	1
Gorenjsko območje	51	17	7	1	5
Goriško območje	13	9	11	2	1
Koroško območje	1	7	1	1	1
Obalno-kraško območje	29	11	7	1	1
Osrednjeslovensko območje	47	35	9	20	11
Pomursko območje	0	3	0	2	0
Spodnjepodravsko območje	3	3	1	0	0
Štajersko območje	5	6	2	0	1
Skupaj	163	129	49	43	26

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Tabela 2: Naprave za tiskanje, fotokopiranje in skeniranje

	tiskalniki	od tega barvni tiskalniki	fotokopirni stroji	od tega barvni fotokopirni stroji	skenerji	multi-funkcijske naprave	najete naprave
Celjsko	146	53	25	3	32	32	7
Dolenjsko	85	26	9	3	15	18	0
Gorenjsko	106	38	17	6	17	11	3
Goriško	62	23	8	1	10	14	3
Koroško	55	12	6	2	4	11	3
Obalno-kraško	57	20	14	0	11	6	1
Osrednjeslovensko	121	32	32	1	36	31	23
Pomursko	59	8	11	3	8	2	0
Spodnjepodravsko	15	2	2	1	3	6	0
Štajersko	101	42	4	1	19	8	6
Skupaj	807	256	128	21	155	139	46

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Največ naprav za tiskanje, fotokopiranje in skeniranje imajo na Osrednjeslovenskem območju, in sicer 243 in eno manj na Celjskem območju. Najmanj (26) pa na Spodnjepodravskem (Tabela 2).

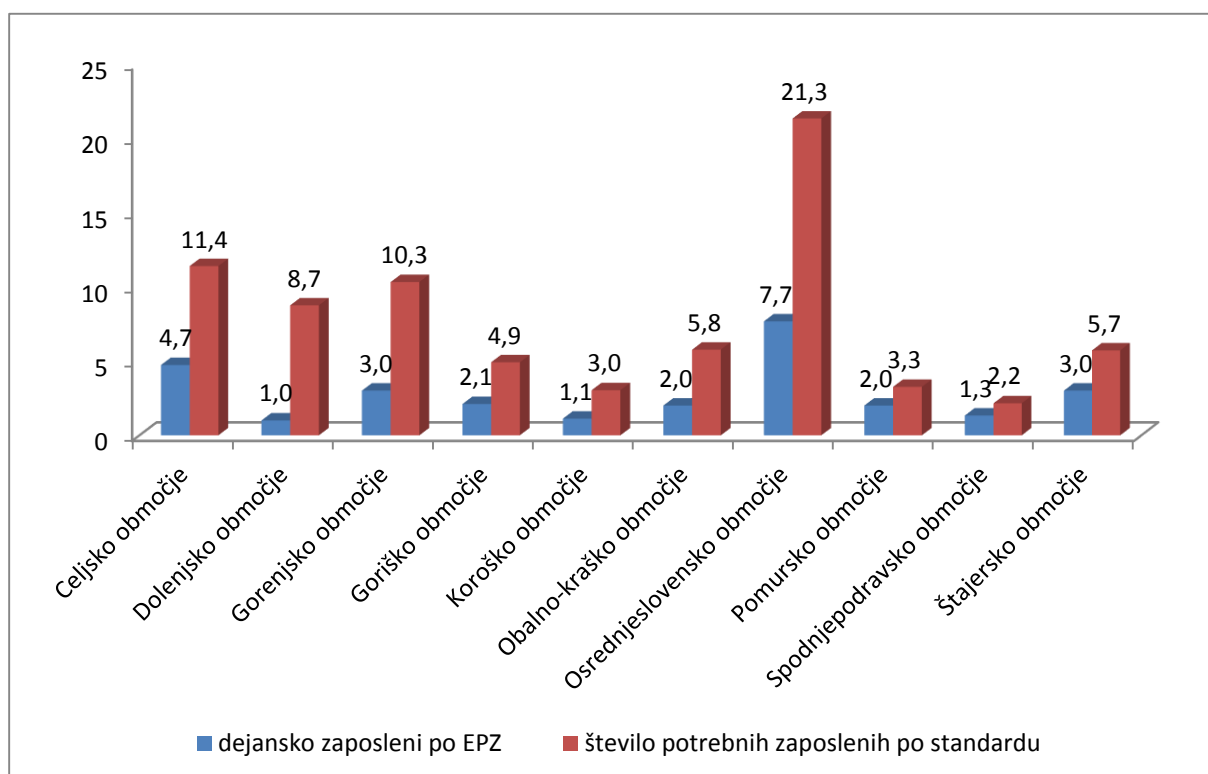
Najpogosteje knjižnice najamejo multifunkcijske naprave in tiskalnike (Printboxe).

Pri tiskalniki in skenerjih se je tekom popisa pojavilo vprašanje glede upoštevanja tiskalnikov za nalepke in skenerjev za črtne kode. Nekatere knjižnice, ki so že opravile popis, so jih v popisu

upoštevale, druge ne. Zato število teh naprav med posameznimi območji OOK ni primerljivo oz. ni natančno. V vprašalnikih za prihodnji popis se bo potrebno opredeliti glede načina popisa.

3.2 Način upravljanja in vzdrževanja opreme IKT (Tabela A1 in A2)

Knjižnice v sodobnem času predstavljajo kompleksne informacijske sisteme, ki za svoje vzdrževanje zahtevajo specifična in širša znanja, hitro odzivnost in poznavanje novosti s področja IKT. Ustrezno upravljanje in vzdrževanje opreme omogoča nemoteno poslovanje knjižnice za vse potencialne uporabnike in za zaposlene. Praksa je pokazala, da informatiki in sistemski administratorji pri svojem delu IKT opreme občasno potrebujejo tudi pomoč stalnih zunanjih partnerjev. Z njimi sodelujejo na različne pogodbene načine. Zato je bil naš namen, da ugotovimo, na kakšen način splošne knjižnice upravljajo in vzdržujejo opremo IKT; ali imajo za upravljanje in razvoj opreme IKT zaposlen lasten strokovni kader (z znanji s področja računalništva) oz. ga vzdržujejo strokovni knjižnični delavci (knjižničarji, višji knjižničarji, bibliotekarji) ali knjižnice najemajo zunanje izvajalce in imajo z njimi sklenjeno vzdrževalno pogodbo.

Grafikon 7: Število zaposlenih za IKT po EPZ in število potrebnih zaposlenih po standardu, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Rezultati so naslednji. V 58 splošnih knjižnicah je 36 oseb, katere so zadolžene za opremo IKT. Nekateri niso zaposleni za polni delovni čas, ampak to predstavlja samo del njihovih nalog. Izraženo v ekvivalentu polne zaposlitve (v nadaljevanju EPZ) predstavlja to 27,92 EPZ (Grafikon 7).

Od 36 zaposlenih jih ima 16 strokovno izobrazbo za delo z opremo IKT in 26 bibliotekarski izpit. Glede na stopnjo izobrazbe pa je slika naslednja: VIII. stopnjo izobrazbe ima ena oseba, VII. stopnjo 16 oseb, VI. stopnjo 6 oseb, V. stopnjo 12 oseb, za eno osebo podatka nimamo.

Lasten kader imajo v 30 od 58⁹ splošnih knjižnic, med drugim v vseh OOK, razen v Kranju (9 od 10). Strokovno usposobljen kader, ki skrbi za opremo IKT (informatiki, sistemski administratorji) občasno potrebuje tudi pomoč zunanjih izvajalcev in sicer uporabljajo storitev le-teh v 43 od 58 splošnih knjižnicah, od tega imajo v 25 knjižnicah z njimi sklenjeno pogodbo (enako v 6 od desetih OOK, od tega imajo v 3 OOK z njimi sklenjeno pogodbo).

Standardi priporočajo zaposlitev ene osebe s področja IKT na 40 računalnikov. Izračunali smo, da bi morale biti glede na dejansko število računalnikov v obstoječi mreži splošnih knjižnic zaposlenih 76,5 oseb za vzdrževanje le-teh, o skrbi za ostalo opremo IKT pa o številu oseb ne govorita ne Pravilnik (2003) niti strokovna priporočila (Standardi). Ugotovimo lahko, da priporočil ne dosegajo na nobenem območju OOK (Grafikon 7). Izpolnjevanju standardov (60,6 %) se z dvema zaposlenima osebama najbolj približajo na Pomurskem območju. Najbolj pa so oddaljeni na Dolenjskem območju, kjer dosegajo komaj 11,5 % standarda (1 EPZ).

Konec leta 2013 je bilo v splošnih knjižnicah 3.060 računalnikov. Glede na standarde to pomeni, da bi morale biti po EPZ za vzdrževanje IKT zaposlenih 76,5 oseb. Dejansko zaposlenih po EPZ je bilo 27,92 oseb. Standard je torej izpolnjen samo 36,5 %.

Standardi priporočajo, da naj bi imele za uporabnike splošne knjižnice na voljo 1 računalnik na 1.000 prebivalcev. Če upoštevamo, da je bilo 1. 1. 2014 v Sloveniji 2.061.085 prebivalcev, to pomeni da bi morali imeti uporabniki na voljo 2.061 računalnikov. Konec leta 2013 jih je bilo 1.641 (79,6% standarda). Za doseganje standarda bi torej v knjižnicah potrebovali še 420 računalnikov za uporabnike. Če to prištejemo k obstoječemu številu računalnikov, pridemo do številke 3.480 računalnikov, za kar bi glede na standarde potrebovali 87 oseb za vzdrževanje opreme IKT.

⁹ Za potrebe poročila navajamo 58 splošnih knjižnic, ki so osrednje knjižnice (OK), deset od njih pa jih je osrednjih območnih knjižnic (OOK).

3.3 Konfiguracija strojne in komunikacijske opreme - (Tabela C)

Želeli smo ugotoviti stanje mrežnih naprav (oprema IKT: usmerjevalniki, mrežna stikala, ...) in možnosti za njihovo nadaljnjo uporabo oziroma zamenjavo. Tu je bilo potrebno navesti TIP in model opreme IKT (oznaka naprave npr. stikalo 3Com 4500-24t oziroma usmerjevalnik npr. Cisco 1900 ali pa medija pretvornik (UTP (10/100ali 1000 BAsE T) /optika (10FL/100FX/1000LX/SX)) ter število kosov posamezne strojne opreme. Ugotoviti smo želeli tudi ali knjižnice uporabljajo naprave za brezprekinitveno delovanje (UPS).

Iz popisa je razvidno, da je Cisco daleč najpogosteje uporabljena znamka usmerjevalnikov (routerjev) v slovenskih splošnih knjižnicah. V redkih primerih se pojavljajo tudi druge znamke, kot je Mikrotik. Ker nekaj manjših knjižnic pa uporablja usmerjevalnike, ki so jih dobili pri internem ponudniku, pogosto so to usmerjevalniki Iskratel.

Pri mrežnih stikalih je situacija bolj raznolika, poleg znamke Cisco, so zastopani tudi drugi proizvajalci, kot so Level one, D-link, Allied Telesyn, Jaht in drugi.

V večjih knjižnicah uporabljajo tudi naprave za brezprekinitveno napajanje (UPS). Vendar pa se v popisu ni podrobneje ugotavljalo, kakšne moči so ti sistemi ter koliko in katere naprave so priklopljene nanje.

3.4 Povezava na internet - (Tabela D)

Zakonodajna izhodišča knjižnične dejavnosti temeljijo na omogočanju enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Zato naj bi med drugim povečali tudi število računalniško opremljenih delovnih mest z dostopom do interneta za uporabnike. Ta bodo namenjena predvsem za podporo državljanom pri dejavnostih civilne družbe in uporabi e-storitev države. Zato je posebna skrb namenjena posodabljanju opreme IKT za razvoj spletnih storitev in informacijsko usposabljanje uporabnikov.

V Resoluciji (2008, str. 50) je eksplicitno navedeno, da je potrebno zagotoviti splošnim knjižnicam tehnološke pogoje, ki bodo omogočali tako hiter dostop do elektronskih virov kakor tudi razvoj storitev za uporabo knjižnic na daljavo. V skladu z nadaljnjimi navedbami je potrebno spodbujati opremljanje splošnih knjižnic za dostop do interneta in e-poslovanje, izboljšati komunikacijsko infrastrukturo knjižnic, da bodo imele dostop do širokopasovnega omrežja ter zagotavljati ustrezno

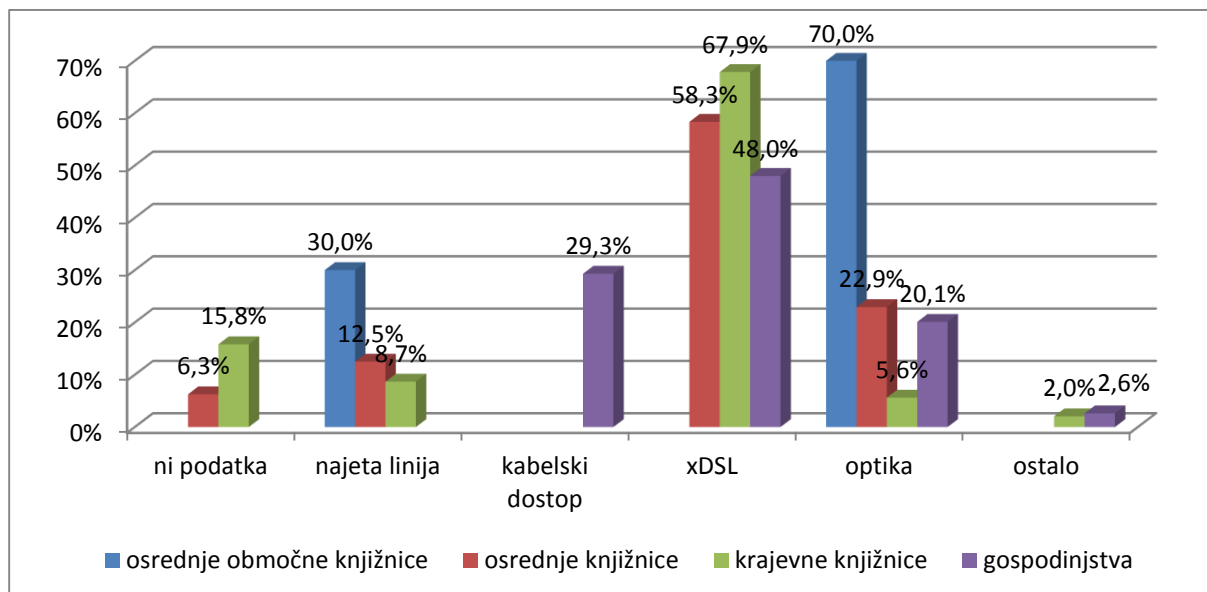
izobraževanje strokovnih delavcev knjižnic za uporabo informacijske tehnologije pri izvajanju storitev ter usposabljanju uporabnikov.

Zaradi vse več varnostnih groženj na internetu in tudi na lokalnih omrežjih je potrebno dvigniti varnost dostopa do spletnih storitev ter storitev znotraj lokalnega omrežja na višji nivo in s tem omogočiti uporabnikom knjižničnih storitev nemoteno ter varno dostopnost.

S popisom smo želeli ugotoviti tudi vrste in hitrosti internetnih povezav ter nivo implementirane aplikacijske varnosti, ki jih uporabljajo splošne knjižnice. Poleg tega pa tudi ali knjižnice uporabljajo sisteme za nadzor in upravljanje uporabniških računalnikov ter ali uporabljajo katero od informacijskih rešitev računalništva v oblaku (Dropbox...).

Prva stvar je ločitev internetnega ponudnika ter ponudnika povezave. Če knjižnice uporabljajo kot ponudnika javni zavod Arnes, morajo vzpostaviti povezavo do Arnesovega vozlišča. To ni potrebno storiti samo manjšemu številu knjižnic, ki imajo to srečo, da se Arnesovo vozlišče nahaja na njihovem naslovu. Za to morajo praviloma najeti povezavo pri komercialnem ponudniku. V tem primeru sta ponudnik interneta in ponudnik povezave različna. Pri knjižnicah, ki kot ponudnika internetne povezave navajajo komercialnega ponudnika, tako ni mogoče vedno razbrati, ali tega ponudnika uporabljajo tudi kot internetnega ponudnika, ali samo kot ponudnika povezave. Kot ponudnike internetne povezave knjižnice tako navajajo Arnes in komercialne ponudnike, kot so Telekom, Telemach, T-2 in druge. V šestih krajevnih knjižnicah pa dostopa do interneta nimajo.

Vprašanje o ponudniku internetne povezave in sami povezavi bi bilo dobro v prihodnjih raziskavah opredeliti nekoliko podrobneje.

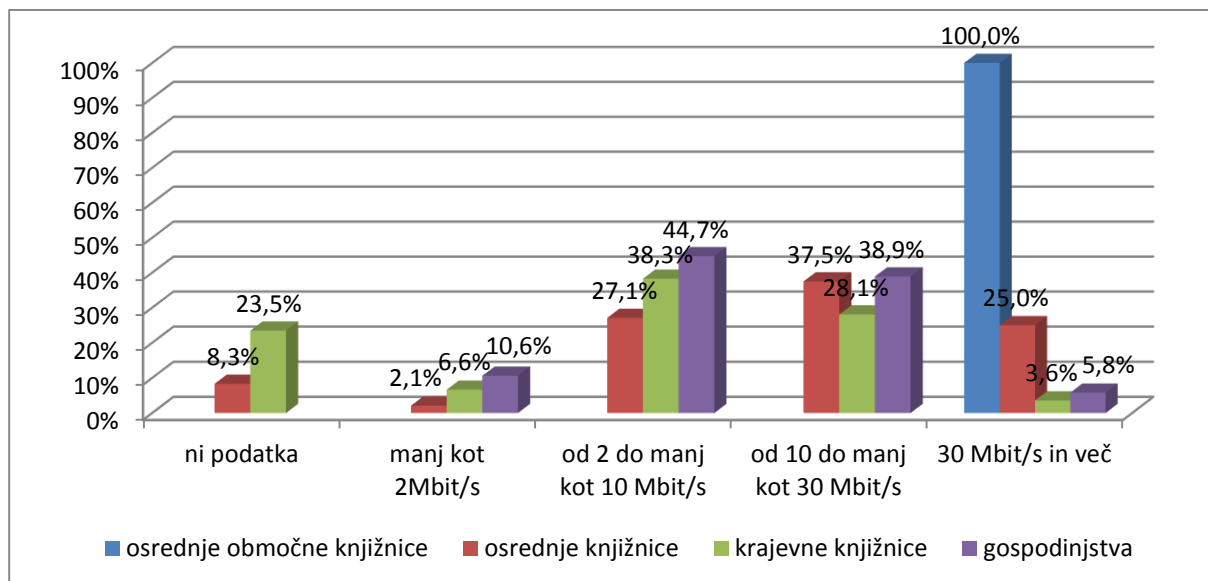

Grafikon 8: Tehnologija širokopasovnega dostopa, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013, AKOS – Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2013.

Največji delež optike, ki velja za najnaprednejšo tehnologijo, ki omogoča najvišje hitrosti, imajo v OOK (70,0 %), sledijo jim OK (22,9 %) in krajevne knjižnice (5,6 %). Za primerjavo smo dodali gospodinjstva in ugotovimo lahko, da je njihov delež optike veliko višji (20,1 %), kot v krajevnih knjižnicah (Grafikon 8).

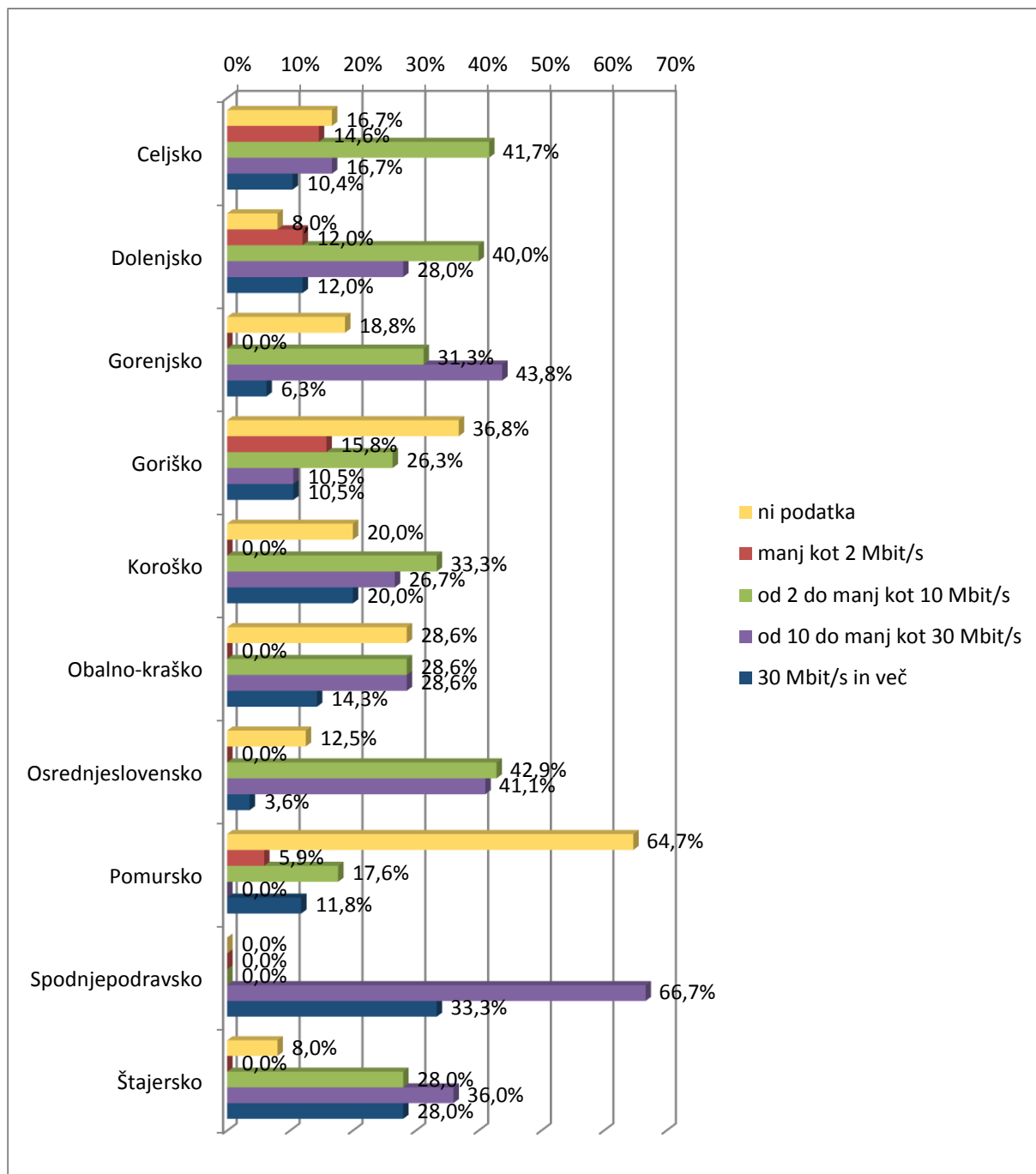
Pri tehnologiji širokopasovnega dostopa do interneta je prva težava povezana z zgoraj omenjeno težavo o formulaciji najete linije. Najeta linija je samo način zakupa povezave, ki uporablja eno izmed tehnologij širokopasovnega dostopa, ki so navedene v tabeli. V vprašalniku kot tehnologija tudi ni predvidena kabelska in mobilna povezava. Pri štirih krajevnih knjižnicah je sicer mogoče razbrati, da uporabljajo mobilno povezavo, te so zavedene v kategoriji ostalo. Pri gospodinjstvih so v tej kategoriji druge tehnologije, kot so Ethernet in fiksni brezžični dostop. V tem prikazu ni zajetih 6 krajevnih knjižnic, ki dostopa do interneta nimajo.

Grafikon 9: Hitrost širokopasovne povezave, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013, AKOS – Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2013.

Pri hitrosti širokopasovne povezave se ponovno najboljše odrežejo OOK, ne samo da imajo vse hitrost višjo od 30 Mbit/s, vse imajo hitrost najmanj 100 Mbit/s, polovica pa kar 1 Gbit/s. V OK in krajevnih knjižnicah je stanje slabše. Najslabše hitrosti imajo ponovno krajevne knjižnice, kjer imajo delež najhitrejših povezav nižji kot v gospodinjstvih. V tem prikazu ni zajetih 6 krajevnih knjižnic, ki dostopa do interneta nimajo (Grafikon 9).

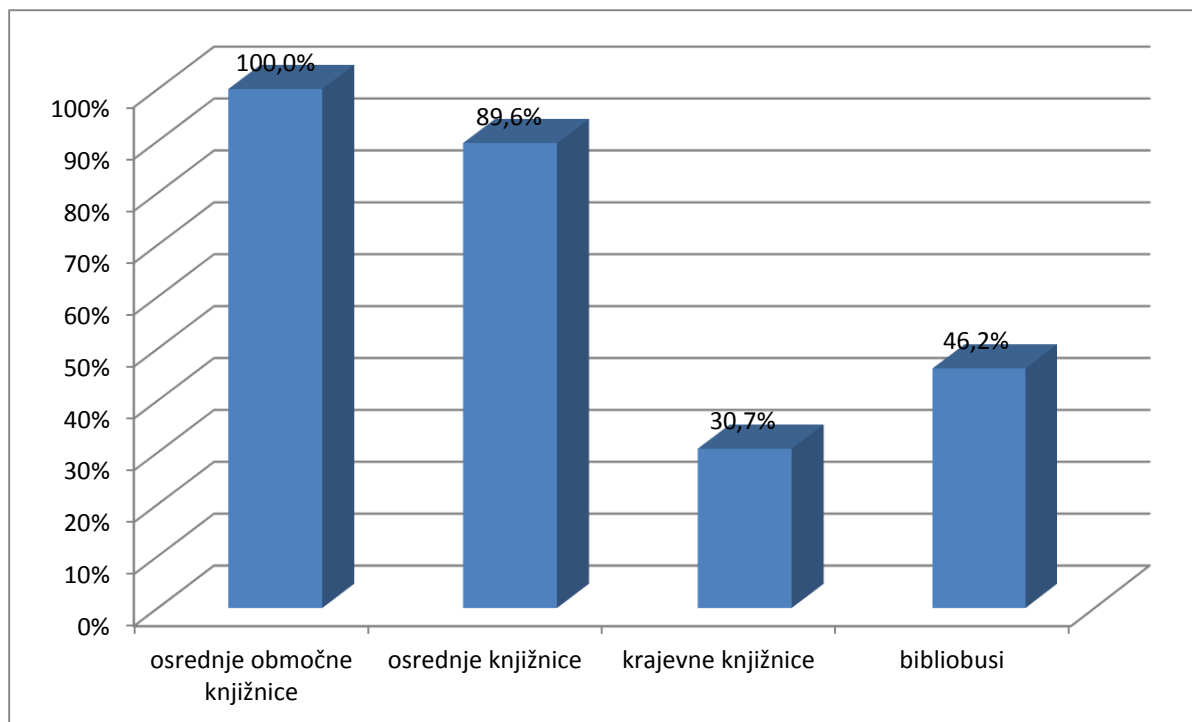

Grafikon 10: Hitrost širokopasovne povezave po območjih, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

V zgornjem prikazu (Grafikon 10) so zajete OOK, OK in krajevne knjižnice. Največji delež hitrih povezav s hitrostjo 30Mbit/s in več imajo na Štajerskem (28,0 %) in Spodnjepodravskem območju (33,3 %). Najbolj problematične pa so povezave s hitrostjo manj kot 2 Mbit/s. Več kot 10 % teh povezav imajo še vedno na Goriškem (15,8 %), Celjskem (14,6 %) in Dolenjskem (12,0 %) območju. Pomursko

območje pa izstopa z visokim deležem povezav (64,7 %), za katere pa iz popisa nismo dobili podatka o hitrosti širokopasovne povezave.

Grafikon 11: Delež knjižnic, ki uporabnikom omogočajo brezžični dostop., 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Kot smo ugotovili že pri prejšnjih prikazih, je stanje najslabše v krajevnih knjižnicah. Brezžični dostop je mogoč uporabnikom v manj kot tretjini. Ta delež je celo nižji, kot pri bibliobusih. Razočara tudi podatek, da brezžični dostop uporabnikom ni omogočen v petih osrednjih knjižnicah (Grafikon 11).

Da knjižnice nudijo brezžični dostop uporabnikom, smo upoštevali samo pri tistih knjižnicah, ki so napisale, da nudijo tovrstni dostop. Če na vprašanje niso jasno odgovorile, smo upoštevali, da tovrstnega dostopa ne nudijo.

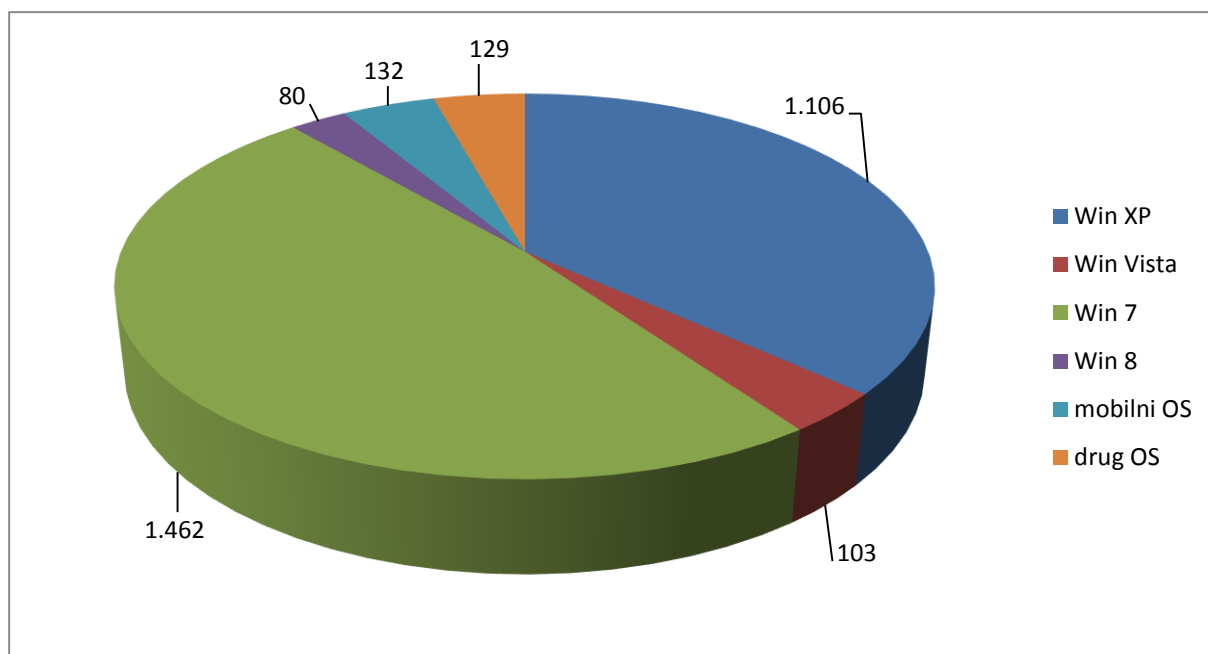
Uporaba računalništva v oblaku je v veliki meri odvisna od pojmovanja le tega. Nekatere komercialne rešitve na tem področju, kot sta na primer Dropbox ali Google drive, je mogoče uporabljati na vsakem računalniku z brskalnikom in dostopom do interneta. Tako jih lahko v knjižnicah uporabljajo zaposleni in uporabniki brez kakršnihkoli potrebnih posebnih prilagoditev programske opreme.

Drugače pa je z uporabo računalništva v oblaku kot systemske rešitve. Tovrstna uporaba je v knjižnicah redka. Nekatere uporabljajo računalništvo v oblaku za arhiviranje podatkov.

3.5 Pokritost licenc (Tabela E)

Zaradi prenehanja podpore določenim operacijskim sistemom (operacijski sistem Windows XP) smo želeli ugotoviti, kakšno je število le teh in katere so še druge licence (vrste antivirusnih programov, spam/adware filtrov in programskih požarnih zidov na računalnikih), ki se uporabljajo na sistemih. V primeru, da so knjižnice uporabljale centralno požarno pregrado na posamezni lokaciji knjižnice in so imele implementirane dodatne varnostne funkcionalnosti, ki so pokrite z licencami, je bilo v popisu to potrebno navesti.

Zaradi nepazljivosti oziroma nedoslednosti pri izpolnjevanju vprašalnikov, seštevek števila računalnikov po operacijskih sistemih nekoliko odstopa od skupnega števila računalnikov. Skupni seštevek računalnikov po operacijskih sistemih je tako 3.012. Pri naslednji raziskavi bi bilo zato dobro prilagoditi vprašalnike tako, da vanje ne bo možno vnašati seštevkov, ampak samo podatke v posamezne kategorije, seštevki bi se tako sami izračunali, polja z vsotami pa bi morali zakleniti.

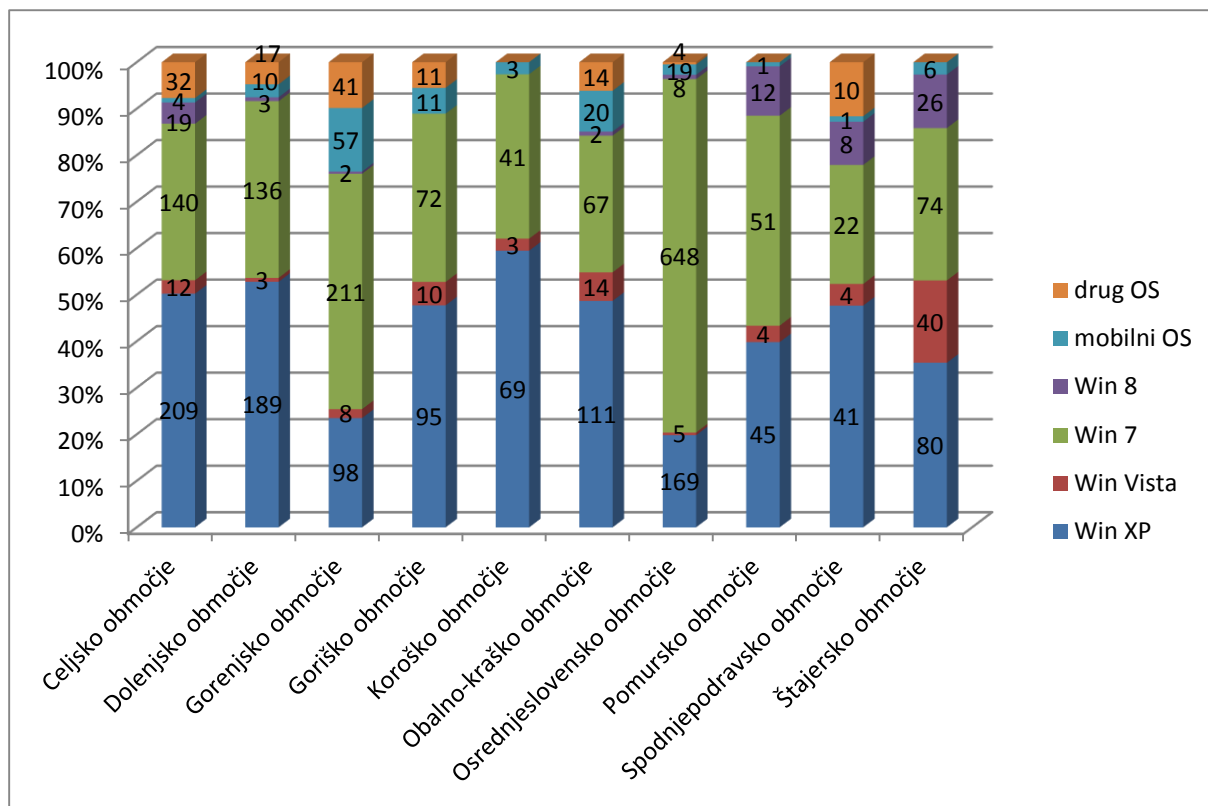

Grafikon 12: Računalniki glede na operacijski sistem, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Konec leta 2013 je bilo v slovenskih splošnih knjižnicah še vedno veliko računalnikov z operacijskim sistemom Windows XP, njihov delež je znašal 36,7 % (Grafikon 12). Microsoft je podporo za ta sistem ukinil 8. aprila 2014. To pomeni, da ne izdaja več popravkov in posodobitev. Poleg zastarelosti to pomeni, da je sistem varnostno ranljiv in lažja tarča za morebitne vdore, okužbe z virusi in drugo

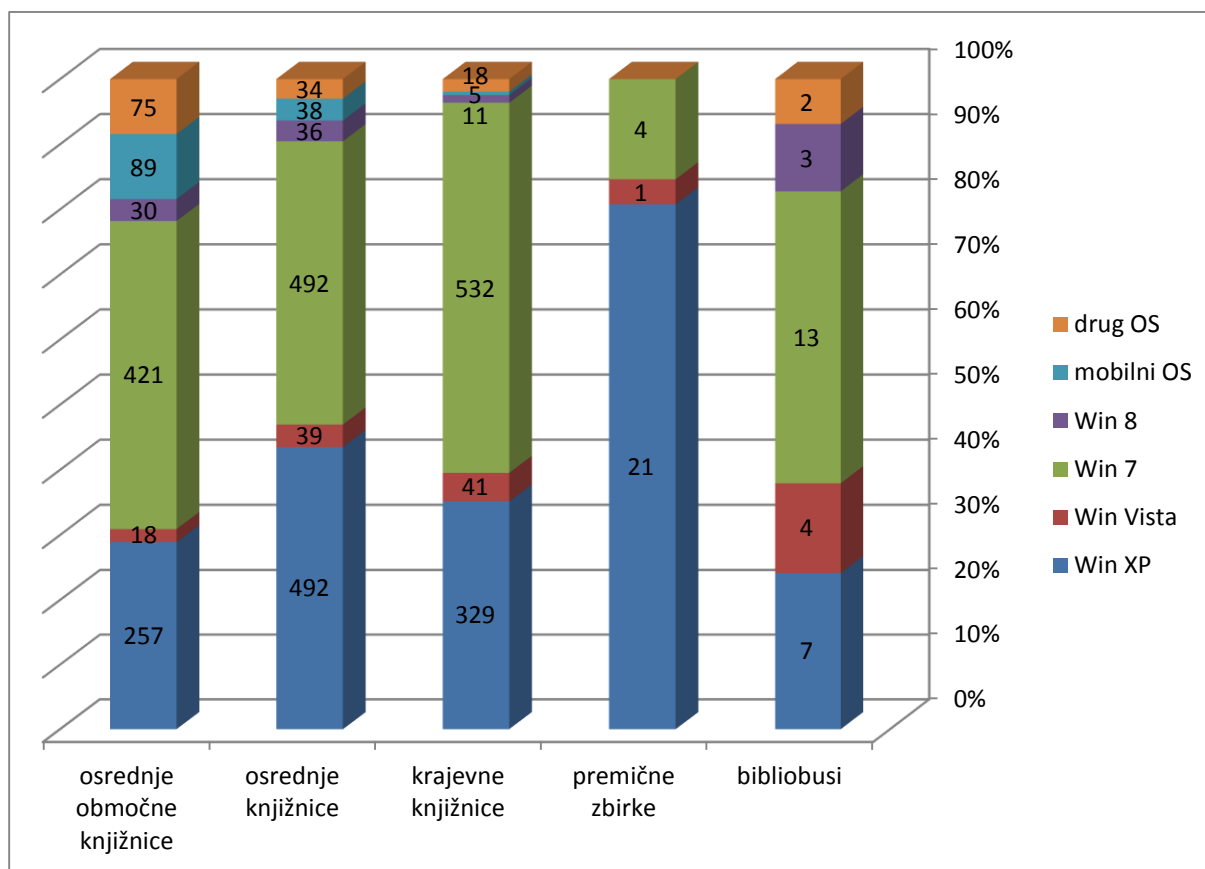
nezaželeno programsko opremo. Kar pa je lahko nevarno za ugled splošnih knjižnic, ki naj bi bile kredibilne ustanove z relevantnimi viri podatkov in informacij.

Grafikon 13: Deleži operacijskih sistemov po območjih, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Največji delež računalnikov s sistemom Windows XP imajo na Koroškem območju (59,5 %), najmanjši pa v Osrednjeslovenskem območju (19,8 %) (Grafikon 13). Ob tem velja omeniti podatek, da imajo v Osrednjeslovenskem območju največji delež starih računalnikov, nabavljenih leta 2009 in prej, hkrati pa najmanjši delež računalnikov z Windows XP. Iz tega lahko sklepamo, da uporaba sedaj že zastarelega sistema Windows XP ni nujno povezana s starostjo računalnikov ter da je mogoče tudi na starejših računalnikih uporabljati novejšje operacijske sisteme, za katere je še vedno na voljo podpora.

Grafikon 14: Deleži operacijskih sistemov po tipih knjižnic, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

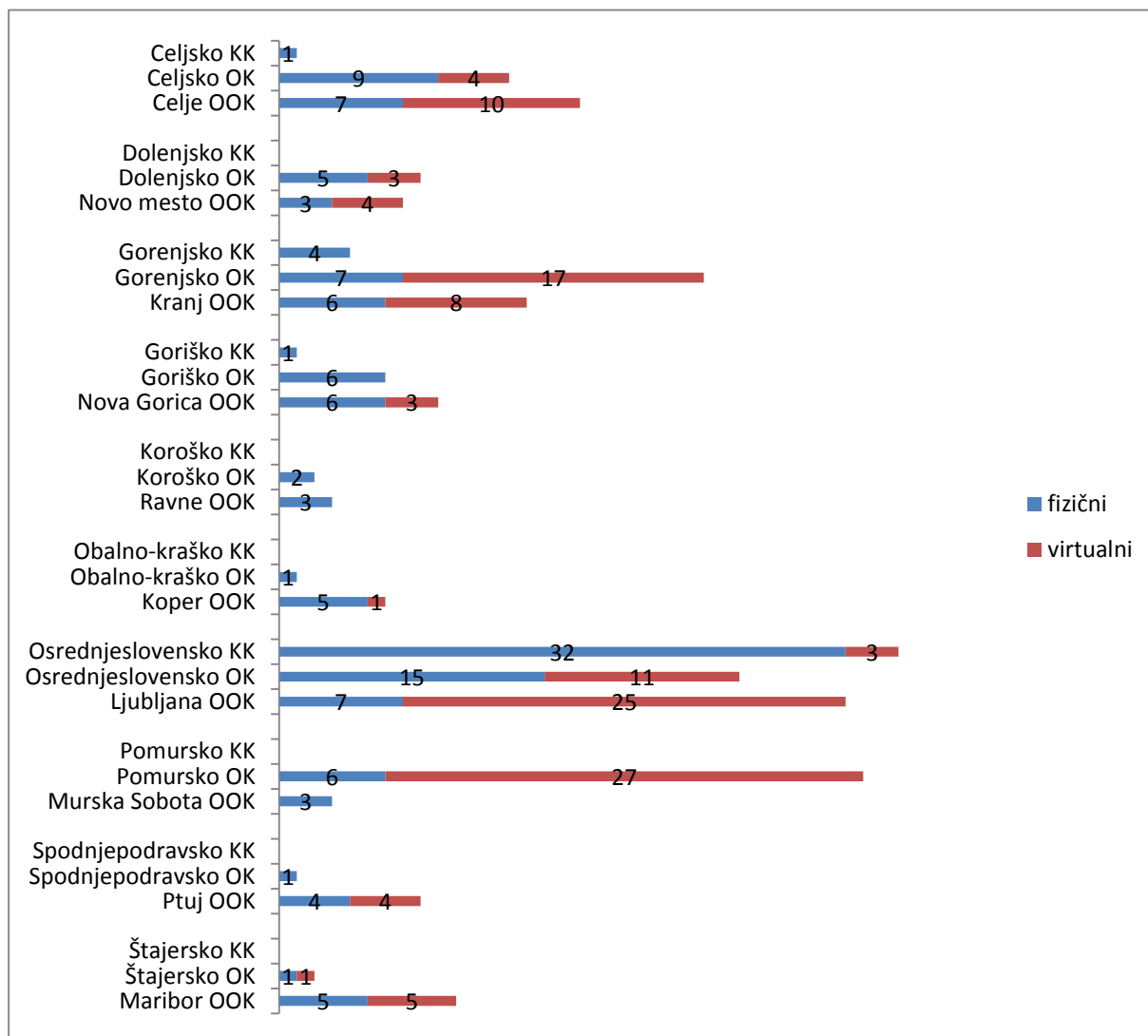
Če pogledamo stanje operacijskih sistemov po tipih knjižnic opazimo, da je nekoliko presenetljivo stanje glede sistema Windows XP slabše v OK (43,5 %) kot v krajevnih knjižnicah (35,6 %). Daleč najslabše pa je stanje v premičnih zbirkah, kjer znaša delež kar 80,8 % (Grafikon 14). Je pa ob tem treba opozoriti, da je skupno število računalnikov v premičnih zbirkah zelo majhno ter da so redke premične zbirke, kjer računalnike sploh imajo.

Pri uporabi požarnih zidov nekatere uporabljajo strojne požarne zidove oziroma požarne zidove na strežnikih in usmerjevalnikih, druge pa programske, nameščene na posameznih računalnikih. Pri programskih požarnih zidovih nekatere knjižnice uporabljajo požarni zid, ki je že vgrajen v operacijskih sistem, druge uporabljajo samostojen programski požarni zid (na primer Comodo), tretja možnost pa je uporaba požarnega zidu, ki je skupaj v kompletu z antivirusnim programom.

Najpogosteje uporabljeni antivirusni program v knjižnicah je ESET Nod32, najdemo pa tudi druge komercialne programe, na primer Trend Micro, Vipre, Bitdefender in druge. Nekatere pa uporabljajo program Microsoft Security Essentials, ki je ob določenih pogojih brezplačen.

3.6 Strežniki in varnost informacijskega sistema (Tabela F)

S popisom smo želeli ugotoviti število strežnikov, tipe operacijskih sistemov strežnikov in njihove verzije ter namenska uporaba le teh (za spletno stran, pošto, intranet, arhiviranje). Ob ugotovitvi, da imamo večje število strežnikov, ki imajo enake storitve (programe), lahko nakazuje razmišljanje o združevanju (centralizaciji) in virtualizaciji strežniškega okolja za vse ali del OOK-jev. S tem bi lahko racionalizirali stroške nakupa novih strežnikov, stroške licenc za programe, cenejše upravljanje in tudi vzdrževanje.

Grafikon 15: Število strežnikov po območjih in tipih knjižnic, 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

Največ strežnikov, to je 93, imajo pričakovano na največjem območju, in sicer na Osrednjeslovenskem območju. Glede na število prebivalcev izstopa Pomursko območje, konkretno knjižnica Lendava, kjer imajo kar 33 strežnikov, večinoma virtualnih (Grafikon 15).

Tako kot pri računalniških namenjenim uporabnikom in zaposlenim, tudi na strežnikih najdemo operacijski sistem Windows, vendar pa je tukaj pogost tudi Linux, in sicer različne distribucije, poleg tega pa tudi VMWare, ki je sistem namenjen virtualizaciji ter FreeBSD.

Nekatere knjižnice imajo spletne strani in elektronsko pošto na lastnih strežnikih, druge pa gostujejo pri komercialnih ponudnikih ali pri javnih zavodih Arnes in Izum.

Tudi na področju arhiviranja podatkov lahko najdemo zelo različne rešitve. Od občasnega kopiranja na USB ključke, do namenskih strežnikov in arhiviranja v oblak. Nekatere knjižnice pa arhiviranja sploh še nimajo urejenega.

4 REZULTATI GLEDE NA HIPOTEZE

V pripravi popisa opreme IKT smo zastavili nekaj hipotez. Pri oblikovanju hipotez smo upoštevali nekatera podzakonska in strokovna določila.

V nadaljevanju so predstavljene hipoteze in njihove potrditve oziroma zavrnitve.

4.1 Vsaka organizacijska enota knjižnice ima računalniško delovno mesto z dostopom do interneta

Hipoteza ni v celoti potrjena. V vseh 58 osrednjih knjižnicah imajo vsaj en računalnik z dostopom do interneta. Situacija v mreži pa je drugačna, v 21 od 202 krajevnih knjižnicah niso imeli računalnika za uporabnike, od tega v šestih ni bilo dostopa do interneta. S tem je bilo kršeno določilo Pravilnika, 2003, ki določa, da mora biti katalog aktivnega dela knjižnične zbirke knjižnice [...] javno dostopen v vzajemnem bibliografskem sistemu ali preko svetovnega spleta najkasneje v roku 6 let od uveljavitve tega pravilnika (57. člen) in določilo, da se krajevne knjižnice oziroma izposojevališča vključijo v vzajemni bibliografski sistem najkasneje v treh letih od uveljavitve tega pravilnika (58. člen).

Štirje bibliobusi (od 13) oziroma 30,8 % imajo hkrati računalnik namenjen uporabnikom in mobilno internetno povezavo. Pri enem bibliobusu kot povezavo navajajo optiko, ki pa seveda ni dostopna na bibliobusnih postajališčih in zato za ta bibliobus ne moremo reči, da nudi dostop do interneta

uporabnikom. V 16 premičnih zbirkah od 72 (22,2 %) imajo en računalnik. V vseh teh imajo računalniki tudi povezavo z internetom.

4.2 Vsaka splošna knjižnica ima 0,25 računalniškega delovnega mesta za uporabnike na 1.000 prebivalcev z dostopom do interneta in z možnostjo tiskanja

Hipoteza je delno potrjena. Če seštejemo računalnike z dostopom do interneta v vseh enotah v mreži posamezne splošne knjižnice, potem v vseh 58 osrednjih knjižnicah dosegajo določilo pravilnika, to je vsaj 0,25 računalnika na 1.000 prebivalcev. Možnost tiskanja, to je vsaj en tiskalnik ali multifunkcijsko napravo ali najeto naprav (na primer Printbox) namenjeno uporabnikom ali v skupni rabi, imajo v 53 od 58, torej v 91,4 % splošnih knjižnicah. To možnost lahko uporabniki koristijo v vseh desetih OOK.

4.3 Vsaka splošna knjižnica ima zaposlenega enega strokovnega delavca za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 osebnih računalnikov

Hipoteza ni bila potrjena. Lasten kader imajo v 30 od 58 splošnih knjižnicah, oziroma v 51,7 %. Če upoštevamo, da OK s svojim kadrom skrbijo tudi za računalniško opremo v krajevnih knjižnicah, potem 5 splošnih knjižnic dosega standard glede zaposlitve enega zaposlenega na 40 računalnikov. Torej standard izpolnjuje 8,6 % splošnih knjižnic.

4.4 Vsaka potujoča knjižnica ima najmanj eno delovno mesto za izposajo in najmanj eno mesto, opremljeno z računalnikom za uporabnike z dostopom do interneta

Dva bibliobusa od 13 oziroma 15,4 % izpolnjujeta predpostavke hipoteze. Štirje bibliobusi imajo mobilno internetno povezavo in vsaj en računalnik, ki ga lahko uporabljajo uporabniki, od teh pri dveh navajajo, da nimajo nobenega računalnika, ki bi ga uporabljali zaposleni. Vsi bibliobusi imajo vsaj en računalnik. Devet bibliobusov ima vsaj en računalnik, ki ga lahko uporabljajo uporabniki. Sedem bibliobusov ima mobilno internetno povezavo. Pri enem bibliobusu navajajo optično povezavo.

4.5 Vse slovenske splošne knjižnice imajo infrastrukturo za varno hranjenje podatkov

Ne moremo reči, da imajo vse splošne knjižnice infrastrukturo za varno hranjenje podatkov. Nekatere splošne knjižnice arhiviranja podatkov sploh nimajo urejenega. Pri tistih, ki podatke arhivirajo, pa beležijo vse od avtomatskega kopiranja na namenske strežnike, kopiranja na diskovno polje in arhiviranja v oblak, pa vse do kopiranja za zunanje diske in ključke USB.

4.6 Vse slovenske splošne knjižnice že uporabljajo računalništvo v oblaku

Uporaba računalništva v oblaku je v veliki meri odvisna od pojmovanja le tega. Nekatere komercialne rešitve na tem področju, kot sta na primer Dropbox ali Google drive, je mogoče uporabljati na vsakem računalniku z brskalnikom in dostopom do interneta. Tako jih lahko v knjižnicah uporabljajo zaposleni in uporabniki brez kakršnihkoli potrebnih posebnih prilagoditev programske opreme.

Drugače pa je z uporabo računalništva v oblaku kot systemske rešitve. Tovrstna uporaba je v knjižnicah redka. Nekatere računalništvo v oblaku uporabljajo za arhiviranje podatkov.

5 IZPOLNJEVANJE NORMATIVNIH IN STROKOVNIH IZHODIŠČ, STANJE NA DAN 31. 12. 2013

V tem poglavju smo glede na stanje popisa opreme IKT na dan 31. 12. 2013 preverili izpolnjevanje tako normativnih kot strokovnih izhodišč glede opreme IKT (Tabela 3).

5.1 Zakon o knjižničarstvu, 2001

Vseh 58 osrednjih splošnih knjižnic v okviru javne službe (2. člen) zagotavlja dostopnost in uporabo gradiv javnih oblasti, ki so splošno dostopna na elektronskih medijih in so vključene v nacionalni vzajemni bibliografski sistem (16. člen), ker je njihov lokalni katalog uporabnikom dostopen preko tega sistema (41. člen).

Tabela 3: Izpolnjevanje podzakonskih in strokovnih izhodišč

	Število knjižnic (izposojevališč)	Pravilnik 0,25 rač. na 1.000 preb.		Standardi 1 rač. na 1.000 preb.		Standardi ne manj kot 4 rač.	
Celjsko območje							
OK	12	12	100,0%	4	33,3%	12	100,0%
KK	48	43	89,6%	15	31,3%	18	37,5%
Dolenjsko območje							
OK	9	9	100,0%	2	22,2%	9	100,0%
KK	25	23	92,0%	10	40,0%	15	60,0%
Gorenjsko območje							
OK	5	5	100,0%	1	20,0%	5	100,0%
KK	33	27	81,8%	18	54,5%	14	42,4%
Goriško območje							
OK	4	4	100,0%	1	25,0%	4	100,0%
KK	19	19	100,0%	8	42,1%	7	36,8%
Koroško območje							
OK	4	4	100,0%	2	50,0%	4	100,0%
KK	15	12	80,0%	8	53,3%	7	46,7%
Obalno-kraško območje							
OK	6	6	100,0%	2	33,3%	6	100,0%
KK	14	11	78,6%	5	35,7%	7	50,0%
Osrednjeslovensko območje							
OK	9	9	100,0%	4	44,4%	9	100,0%
KK*	59	48	81,4%	17	28,8%	32	54,2%
Pomursko območje							
OK	4	4	100,0%	0	0,0%	4	100,0%
KK	17	16	94,1%	9	52,9%	4	23,5%
Spodnjepodravsko območje							
OK	2	2	100,0%	0	0,0%	2	100,0%
KK	3	3	100,0%	0	0,0%	2	66,7%
Štajersko območje							
OK	3	3	100,0%	0	0,0%	3	100,0%
KK	25	15	60,0%	3	12,0%	8	32,0%
Slovenija skupaj							
OK	58	58	100,0%	16	27,6%	58	100,0%
KK*	258	217	84,1%	93	36,0%	114	44,2%

*: v tej tabeli na Osrednjeslovenskem območju nista zajeti knjižnici Kolodvor in Slovanska knjižnica.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013.

5.2 Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, 2003

Splošne knjižnice so v osrednji knjižnici zbirale publikacije in informacije javnega značaja, pomembne za lokalno skupnost, ter omogočale dostop do elektronskih publikacij javnih oblasti na svetovnem spletu (12. člen). V vseh 58 splošnih knjižnicah je bil računalniški katalog, predmet popisa pa ni bila katalogizacija gradivo vsaj v osrednji knjižnici, vendar v 3 % krajevnih knjižnic ni bilo dostopa do interneta. To so izposojevališča Notranje Gorice, Polhov Gradec, Rakitna, Rob in Šentjošt, ki imajo status krajevne knjižnice in so del splošne knjižnice Ljubljana ter knjižnica Stara Fužina, ki je del splošne knjižnice Radovljica. To posledično pomeni, da tudi nimajo dostopa do računalniškega kataloga in do elektronskih publikacij javnih oblast (13. člen). V vseh 58 splošnih knjižnicah je bilo v mreži skupno najmanj 0,25 računalniškega delovnega mesta za uporabnike na 1.000 prebivalcev. Možnost tiskanja, to je vsaj en tiskalnik ali multifunkcijsko napravo ali najeto naprav (na primer Printbox) namenjeno uporabnikom ali v skupni rabi, pa so imeli v 53 od 58 (91,4 %) splošnih knjižnicah (15. člen):

Vse osrednje knjižnice so imele računalnike tako za zaposlene kot za uporabnike in v vseh povezavo na internet. Podrobnejši podatki o drugi tehnični in komunikacijski opremi, ki omogoča strokovno delo zaposlenih in dostop uporabnikov do gradiva in informacij knjižnice (ustrezno opremljeni računalniki za delovna mesta strokovnih in upravnih delavcev, telekomunikacijska oprema, ki mora zagotavljati hkratno opravljanje vseh nalog knjižnice, telefoni z ločenimi številkami za posredovanje informacij uporabnikom, tiskalniki za potrebe računalniške izposoje gradiva in potrebe uporabnikov, preslikovalni stroji ustreznih formatov in mikrofilmski čitalniki, avdio in video oprema itd.) je v poglavju 3.1 Število, starost in vrsto opreme IKT za zaposlene in uporabnike (Tabela B) in v tabelah (Tabela 1: Tehnična oprema in Tabela 2: Naprave za tiskanje, fotokopiranje in skeniranje) (16. člen).

Konec leta 2013, torej več kot deset let po sprejetju Pravilnika, 2003, šest krajevnih knjižnic od 202 še ni imelo dostopa do interneta, prav tako šest bibliobusov od 13 ni imelo mobilnega dostopa do interneta, kar pomeni da v teh primerih katalog aktivnega dela knjižnične zbirke knjižnice [...] ni bil javno dostopen v vzajemnem bibliografskem sistemu ali preko svetovnega spleta v roku 6 let od uveljavitve tega pravilnika (57. člen) ter ne more biti ažurno osvežen (58. člen) (4.1 Vsaka organizacijska enota knjižnice ima računalniško delovno mesto z dostopom do interneta).

5.3 Standardi za splošne knjižnice

Stanje popisa za leto 2013 je pokazalo, da vsaka organizacijska enota knjižnice ni imela računalniškega kataloga in dostopa do vzajemnega kataloga. Računalnik za uporabnike so imeli v 89,6 % krajevnih knjižnicah, v 21 od 202 krajevnih knjižnic pa ne. V šestih krajevnih knjižnicah pa niso imeli niti dostopa do interneta, kar pomeni, da niti zaposleni niso dostopali do kataloga (4.7.1).

V nobeni splošni knjižnici ne izpolnjujejo standarda glede zaposlitve enega strokovnega delavca za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 osebnih računalnikov (Grafikon 7) (5.2 tretja alineja). Na nivoju Slovenije je bilo zaposlenih 27,92 oseb. Glede na standard bi jih potrebovali 76,5. Na nivoju Slovenije je standard izpolnjen 36,5 odstotno.

Na območju celotne mreže splošnih knjižnic je imelo na 1.000 prebivalcev 16 oziroma 27,6 % splošnih knjižnic vsaj eno mesto, opremljeno z računalnikom z internetno povezavo in v 53 splošnih knjižnicah, (91,4 %) z možnostjo tiskanja za dostop do kataloga in informacijskih virov ter uporabo gradiva. Razen ene so vse splošne knjižnice v svoji mreži imele vsaj 4 računalnike (6.2.2 četrta alineja).

V popisu nismo ugotavljali, če imajo knjižnice prostor za postavitve komunikacijskih naprav (6.4) in tudi ne opremljenost bibliobusnih postajališč z električnim priključkom ter možnostjo priključitve na računalniško omrežje (6.5). Šest bibliobusov (46,2 %) uporabnikom nudi brezžični dostop (WI-FI).

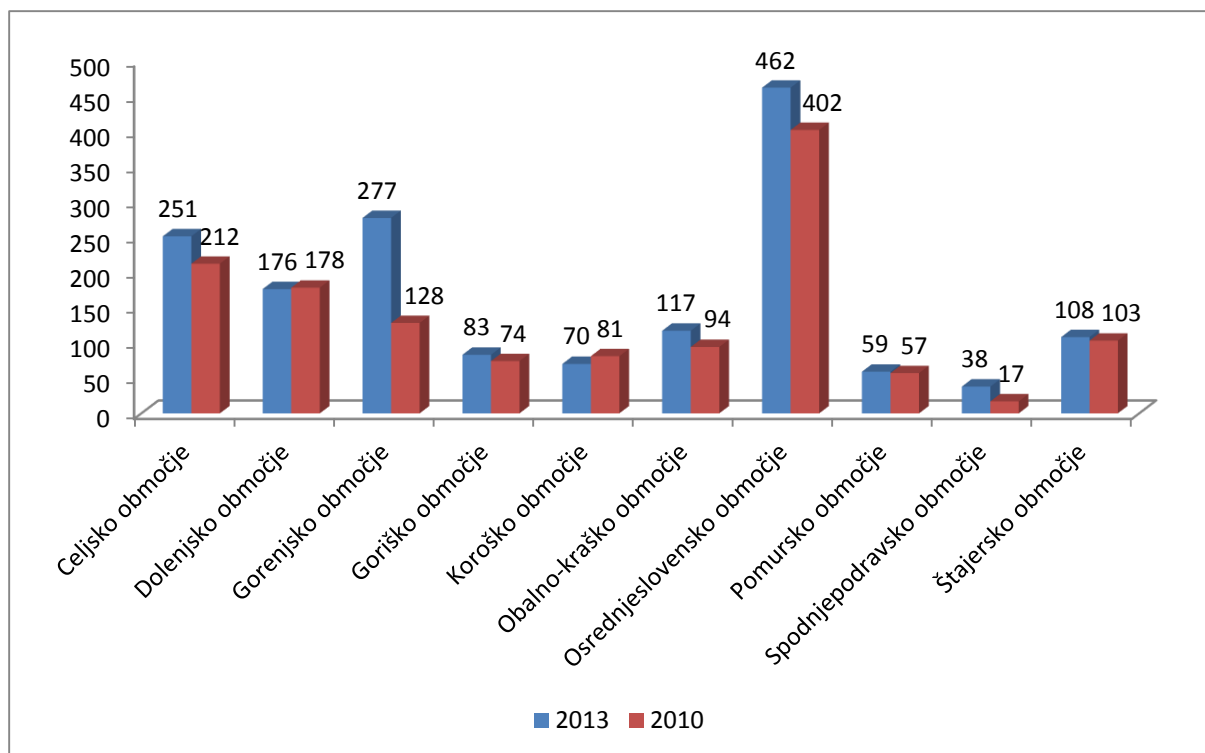
11 bibliobusov od 13 (84,6 %) ima najmanj eno delovno mesto za izposajo in 9 bibliobusov (69,2 %) ima najmanj eno mesto, opremljeno z računalnikom za uporabnike (6.5 prva in druga alineja);

Vse splošne knjižnice imajo računalniško in komunikacijsko opremo za dostop do virov na internetu, ki jih lahko uporabljajo uporabniki (6.6).

Knjižnično opremo sestavljajo tudi naprave za avtomatsko izposojanje in vračanje knjižničnega gradiva. Leta 2013 je bilo v slovenskih splošnih knjižnicah 49 knjigomatov in 26 kosov opreme za uporabo gradiva za vizualno, slušno in fizično ovirane uporabnike oprema (Tabela 1) (6.6.1).

Slovenske knjižnice so povezane v enoten knjižnični sistem (7.1).

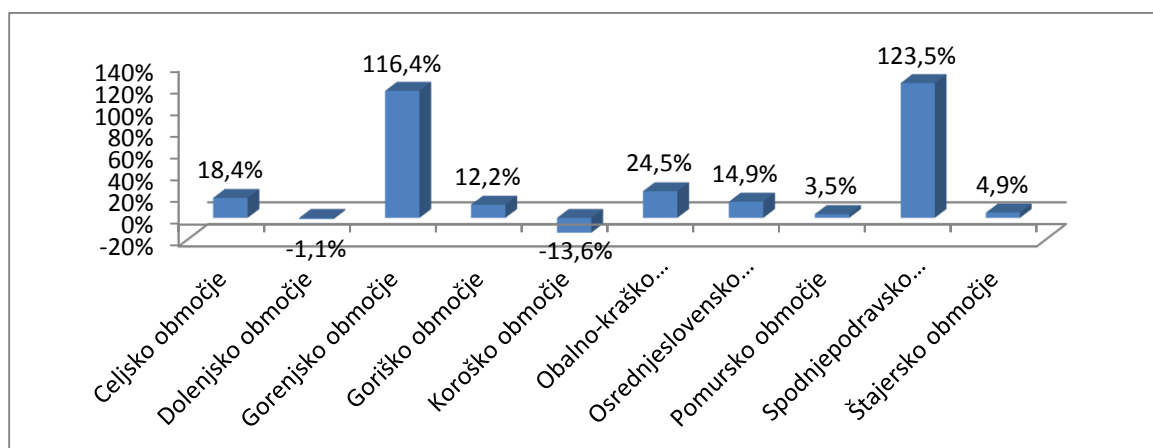
6 PRIMERJAVA 2009 – 2013

Grafikon 16: Število računalnikov za uporabnike v splošnih knjižnicah leta 2013 in 2010.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013, IKT analiza za leto 2010.

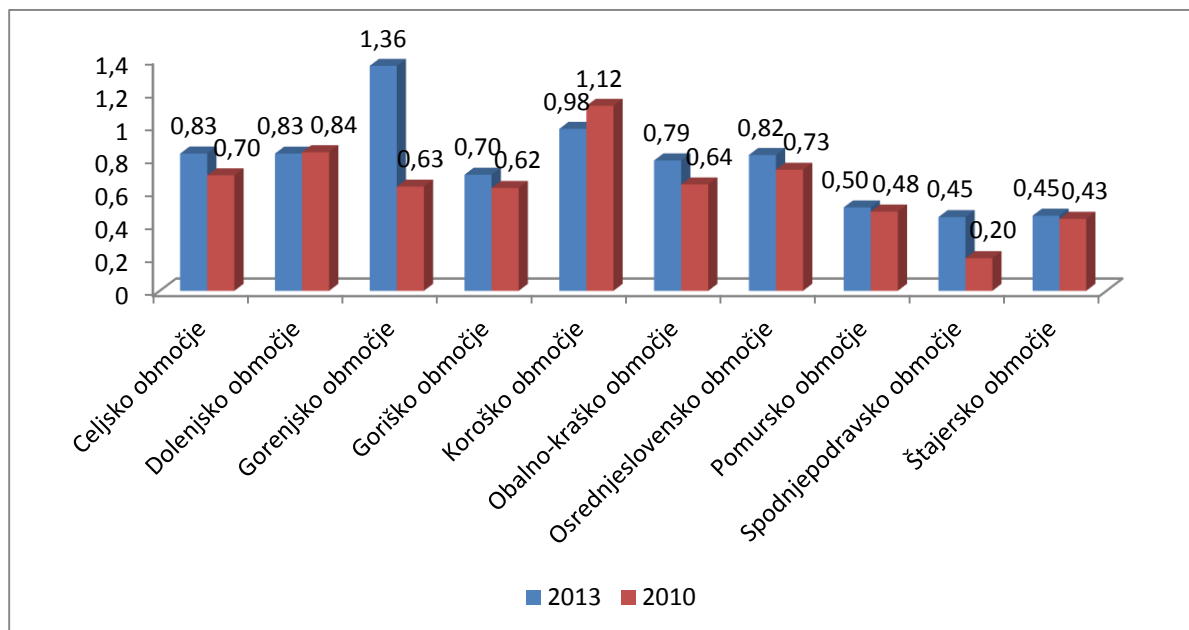
Na osmih območjih OOK je naraslo število računalnikov, ki jih lahko uporabljajo uporabniki, leta 2013 v primerjavi z letom 2009, na Dolenjskem in Koroškem območju pa se je zmanjšalo (Grafikon 16).

Grafikon 17: Sprememba števila računalnikov za uporabnike v splošnih knjižnicah med leti 2010 in 2013.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013, IKT analiza za leto 2010.

Skupno število računalnikov, ki jih lahko uporabljajo uporabniki, se je v slovenskih splošnih knjižnicah med leti 2009 in 2013 povečalo za 21,9 % (iz 1.346 na 1.641) (Grafikon 17).

Grafikon 18: Število računalnikov za uporabnike na 1.000 prebivalcev v splošnih knjižnicah leta 2013 in 2010.

Vir: Vprašalniki za popis opreme IKT 2013, IKT analiza za leto 2010.

Povečalo se je tudi število računalnikov na 1.000 prebivalcev za uporabnike iz 0,66 v letu 2009 na 0,80 v letu 2013 (Grafikon 18).

Že s popisom za leto 2009 smo zaznali zastarelost računalnikov. To ostaja še vedno akuten problem za leto 2013.

7 ZAKLJUČKI

Že rezultati popisa opreme IKT leta 2010 so pokazali, da slovenske splošne knjižnice v veliki meri ne dosegajo določil Pravilnika, 2003 in strokovnih priporočil (Standardov).

Iz analize zadnjega popisa opreme IKT leta 2014 lahko potegnemo naslednje zaključke:

- Podzakonsko določilo glede števila računalnikov (0,25 računalnika na 1.000 prebivalcev) za uporabnike z dostopom do interneta dosegajo vse splošne knjižnice v Sloveniji, kot osrednje knjižnice.
- Precej slabše je izpolnjevanje določilo standardov, ki pravi, da naj bi imela vsaka splošna knjižnica 1 računalnik na 1.000 prebivalcev. To določilo izpolnjuje samo 16 od 58 splošnih knjižnic, oziroma 27,6 %.
- Drugo določilo standardov, ki pravi, da naj bi imela vsaka splošna knjižnica vsaj 4 računalnike, izpolnjujejo vse knjižnice kot osrednje knjižnice v celotni mreži.

- Če pogledamo krajevne knjižnice, pa je slika nekoliko drugačna. Pravilnik izpolnjuje 84,1 % krajevnih knjižnic (217 od 258), določilo standardov o enem računalniku na 1.000 prebivalcev pa izpolnjuje 35,7 % krajevnih knjižnic (92) in določila standardov o vsaj štirih računalnikih na knjižnico izpolnjuje 114 krajevnih knjižnic (44,2 %).
- Po določilih Pravilnika bi splošne knjižnice do leta 2006 oziroma do leta 2009 že morale imeti določeno število računalnikov za uporabnike, povezane z internetom, prav tako pa tudi možnost tiskanja, zagotavljati pa bi morale tudi javni dostop do vzajemnega kataloga in do informacijskih virov tudi v krajevnih knjižnicah. V letu 2013 v šestih krajevnih knjižnicah še niso imeli dostopa do interneta, v 21 pa niso imeli računalnikov za uporabnike.
- Glede na popis za leto 2013 je bilo v slovenskih splošnih knjižnicah 3.060 računalnikov, od tega so jih 1.641 uporabljali uporabniki. Če upoštevamo, da je bilo 1. 1. 2013 v Sloveniji 2.061.085 prebivalcev, to pomeni da bi morali imeti v splošnih knjižnicah za uporabnike na voljo 2.061 računalnikov. Leta 2013 bi torej potrebovali še 420 računalnikov za uporabnike brez upoštevanja potrebne razvitosti knjižnične mreže se pravi, da bi splošne knjižnice morale biti opremljene s 3.480 računalniki v obstoječi knjižnični mreži.
- Za vzdrževanje takšnega števila računalnikov pa bi, glede na priporočilo standardov, potrebovali 87 oseb za vzdrževanje računalnikov, brez da upoštevamo vzdrževanje ostale opreme IKT.
- Če bi upoštevali potrebno razvitost knjižnične mreže, bi to število računalnikov še povečalo, za koliko, tega v tej analizi nismo proučili in tudi posledično ne, koliko bi bilo potrebnih strokovnih delavcev za razvoj računalniške mreže, komunikacij in programske opreme na 40 osebnih računalnikov, da bi imeli uporabniki zagotovljene zakonsko predpisane možnosti dostopa do informacij in gradiv javnih oblasti.

Glede na Iflino Izjavo o knjižnicah in trajnostnem razvoju ter osnovni človekovi pravici dostopa do informacij, svetovnega znanja in ter Iflin manifest o internetu (2014), ki naj omogoča posameznikom in skupnostim po vsem svetu, tudi v najmanjših in najbolj oddaljenih vaseh ali v največjih mestih, enake možnosti dostopa do informacij, ki zagotavljajo osebni razvoj, izobraževanje, kulturno bogatenje, opravljanje gospodarske dejavnosti, dostop do vladnih in drugih storitev ter kot aktivnim državljanom informirano sodelovanje v demokratični družbi, slovenske knjižnice te pravice v popolnosti še ne morejo zagotavljati prebivalcem povsod po Sloveniji. Potrebno je upoštevati dejstvo, da se ta območja prekrivajo tudi z najsiriomašnejšimi in težje dostopnimi predeli države. Za ponudnike telekomunikacijskih storitev razpeljava omrežja ekonomsko seveda ni upravičen strošek. Knjižnice so odvisne od teh možnosti in niso same krive za take razmere. Trpijo pa uporabniki.

Tako kot do drugih osnovnih storitev mora biti dostop do interneta in povezanih tehnologij v knjižničnih in informacijskih službah brezplačen (Ifla Manifest o internetu).

Glede na brezplačnost dostopa do interneta se je stanje v Sloveniji izboljšalo, saj pozitivno izstopa krčenje zaračunavanja uporabe interneta glede na raziskavo med leti 2008 in 2014 (Vodeb, Mrak, 2015, str. 5) in sicer uporabo interneta na računalnikih v knjižnici zaračunavajo le še tri knjižnice, v letu 2008 ga je 12 knjižnic. Povprečna cena je dvakrat manjša.

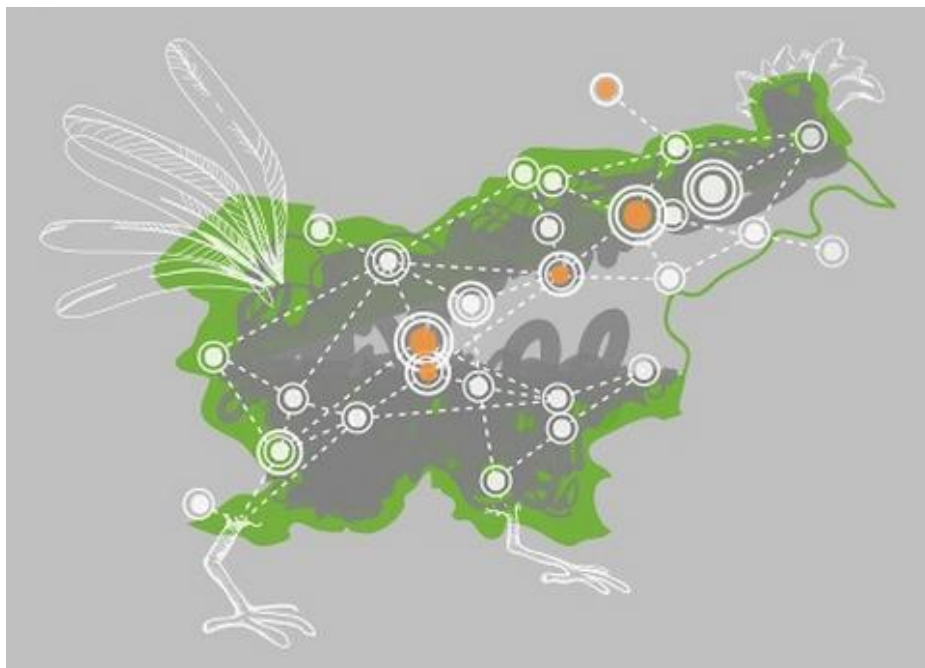
Izsledki tega popisa, analiz po območjih in pričujočega poročila bi morali postati podlaga strateških razvojnih načrtov lokalnih skupnosti in države, da bi bile odstranjene ovire za pretok informacij oziroma dostop do informacij, še posebej tiste, ki posameznikom preprečujejo, da bi izboljšali kakovost življenja in lahko vodijo do neenakosti in revščine.

Za konec pa še zanimiva pobuda o dostopu do interneta iz <http://metinalista.si/mi-vsi-smo-wlan-slovenija-in-wlan-slovenija-je-mi-vsi/>: »Z razvojem in razširitvijo Interneta na vse aspekte družbe in posameznikovega življenja je Internet v razvitem svetu postal tako rekoč nepogrešljiv. Ampak hkrati s tem, je postal tudi obvezujoč. Vse več dejavnosti in izmenjave informacij poteka izključno na Internetu in če do njega nimaš dostopa, si iz tega izključen. To je še toliko bolj problematično za ljudi, ki so že iz drugih razlogov na robu družbe. Digitalni prepad še bolj poglobi ovire, ki so jim izpostavljeni.

Tudi, če si Internet lahko privoščiš, ga ne moreš uživati povsod. Mogoče ga imaš naročenega doma, ga imaš na voljo v službi, šoli, ampak pogosto ga moraš plačati še enkrat, recimo mobilnemu operaterju.

Če živiš na ruralnih območjih, se ti lahko zgodi, da priklop na komercialnega Internetnega ponudnika preprosto ni na voljo, ker je, tvojemu interesu navkljub, za ponudnika komercialno nepraktično pripeljati Internetno povezavo do tebe, oziroma vsaj Internetno povezavo zadostne kakovosti. Poselitev je preprosto preredka.

Vse te težave se rešujejo na različne načine. EU in država ponujajo subvencije komercialnim operaterjem, da pokrivajo ruralna območja. Knjižnice ponujajo brezplačen dostop do Interneta socialno ogroženim. In gostinci v svojo ponudbo vse pogosteje vključujejo tudi brezplačen WiFi. Ampak obstaja tudi drugačen pristop. Pristop, kjer si lahko ljudje medsebojno pomagamo, da naslovimo vse od zgoraj naštetih problemov. Tega spodbuja tudi pobuda wlan slovenija. Za razumevanje tega pristopa se je treba najprej zavedati, kaj Internet sploh je.

Slika 2: Zemljevid wlan Slovenija.

Vir: (via wlanslovenija) <http://metinalista.si/mi-vsi-smo-wlan-slovenija-in-wlan-slovenija-je-mi-vsi/>

8 ZAKONSKE PODLAGE, STROKOVNA PRIPOROČILA IN DRUGI VIRI

1. Bon, M. (2013). Informacijsko-komunikacijska (IKT) oprema v splošnih knjižnicah: popis za leto 2010 in analiza stanja na območjih glede na veljavna domača in tuja priporočila= Information and Communication Technology (ICT) in Public Libraries: the Analysis of a Survey. Knjižnica, 57(2-3), 65-94.
2. IFLA Statement on Libraries and Development. (2013). Singapur: IFLA Governing Board. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.ifla.org/publications/ifla-statement-on-libraries-and-development> [citirano: 2015-7-14].
3. IFLA/UNESCO Manifest o splošnih knjižnicah (2002). Splošne knjižnice: IFLA/UNESCO standardi za splošne knjižnice. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Str. 69–71.
4. IFLA Manifest o internetu - (2014). Dostopno tudi na: <http://www.ifla.org/files/assets/faife/publications/policy-documents/internet-manifesto-sl.pdf> [citirano: 2015-7-14].
5. Meta (2015). Mi vsi smo wlan slovenija in wlan slovenija je mi vsi. Dostopno na spletnem naslovu: <http://metinalista.si/mi-vsi-smo-wlan-slovenija-in-wlan-slovenija-je-mi-vsi/> [citirano: 2015-8-5].
6. Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij, četrto četrletje 2013. (2013). AKOS. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.akos-rs.si/cetrto-cetrletje-2013:-porocilo-o-razvoju-trga-elektronskih-komunikacij> [citirano: 2015-7-10].
7. Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah. (2003). Uradni list RS88. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200388&stevilka=4079> [citirano: 2015-7-5].
8. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. Uradni list RS, 73/2003, 70/2008, 80/2012. (Pravilnik, 2003).
9. Standardi za splošne knjižnice (za obdobje od 1. maja 2005 do 30. 4. 2015), podaljšani na 61. seji NSKD 6. oktobra 2014 za obdobje do maja 2017. (2015). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, 2005. Dostopno tudi na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/hitri_dostop/standardi_sl_k_sprejeti.pdf [citirano: 2015-6-1].
10. Vodeb, Gorazd; Nina. Mrak. (2015). Stanje glede nadomestil za včlanitev in cen osnovnih storitev splošnih knjižnic: primerjava med leti 2008 in 2014. // Knjižničarske novice 24, 10 (2014). Dostopno tudi na <http://www.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/v2/podrobnostClanek.aspx?id=951>. [citirano: 2015-7-14].
11. Vprašalniki po območjih OOK (izpolnjeni).

12. Zakon o knjižničarstvu ZKnj-1. (2001). Uradni list RS 87. Dostopno tudi na spletnem naslovu: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200187&stevilka=4446> [citirano: 2015-6-23].

9 PRILOGE

9.1 PRILOGA 1: Število prebivalcev po območjih, 1. 1. 2014

Tabela 4: Število prebivalcev po območjih (širše in ožje), 2013

Mreža knjižnic v Sloveniji po območjih OOK	Št. preb.	1. 1. 2014	
			Št. p. širše
CELJSKO OBMOČJE		302.836	
Osrednja knjižnica Celje	63.870		238.966
DOLENJSKO OBMOČJE		212.363	
Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto	64.413		147.950
GORENJSKO OBMOČJE		203.894	
Osrednja knjižnica Kranj	80.940		122.954
GORIŠKO OBMOČJE		118.374	
Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica	58.491		59.883
KOROŠKO OBMOČJE		71.546	
Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem	25.152		46.394
OBALNO-KRAŠKO OBMOČJE		148.566	
Osrednja knjižnica Srečka Viharja Koper	54.421		94.145
OSREDNJSLOVENSKO OBMOČJE		563.045	
Mestna knjižnica Ljubljana	339.877		223.168
POMURSKO OBMOČJE		117.133	
Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota	56.149		60.984
SPODNJEPODRAVSKO OBMOČJE		85.299	
Knjižnica Ivana Potrča Ptuj	68.750		16.549
ŠTAJERSKO OBMOČJE		238.029	
Mariborska knjižnica	183.135		54.894
OOK ožje (z medobčinsko mrežo) in širše območje OOK	995.198		1.065.887
Slovenija skupaj		2.061.085	

Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije, 1.1.2014.

**INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKA OPREMA (IKT) PO OBMOČJIH OSREDNJIH OBMOČNIH KNJIŽNIC:
POROČILO O POPISU ZA LETO 2013**

Poročilo pripravila: Milena Bon, Blaž Lesjak

Izdala: Narodna in univerzitetna knjižnica

Zanjo: Martina Rozman Salobir

Ljubljana, 2015

Publikacija je brezplačna.

Dostopno na spletni strani NUK/CeZaR: http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/IKT_Slovenija_porocilo_2013.pdf

ISBN: (pdf)

Center za razvoj knjižnic. Študije

ISSN 2386-0332